ANALIZA

ZDRAVSTVO

UTJECAJ SNUS-A I NIKOTINSKIH VREĆICA NA JAVNO ZDRAVLJE I ZDRAVLJE MLADIH

Emir Ibrišimović
Emira Tanović Mikulec
Lemana Terzimehić
August 2024.

Djeca i mladi kojima su dostupni duhanski i nikotinski proizvodi mogu postati ovisni pri nižem ili povremenom konzumiranju, za razliku od odraslih. Djeca su zbog svoje niske tjelesne težine sklonija nuspojavama i akutnoj intok- sikaciji nikotinom, što u pojedinim slučajevima zahtijeva i hospitalizaciju.

Zabrana pristupa duhanskim proizvodima za maloljetnike je već normirana, ali je potrebno uvesti SNUS i nikotinske vrećice u zakon i tretirati ih kao ostale duhanske proizvode koji sadrže nikotin. Na taj način će zabrana pristupa za maloljetne osobe biti proširena i na ove proizvode, što će dovesti do kontroliranja prodaje.

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

ZDRAVSTVO

UTJECAJ SNUS-A I NIKOTINSKIH VREĆICA NA JAVNO ZDRAVLJE I ZDRAVLJE MLADIH

Emir Ibrišimović
Emira Tanović Mikulec
Lemana Terzimehić
August 2024.

Publikacija nastala kao rezultat
saradnje sa Forum lijeve inicijative

Sadržaj

1. **UVOD** 2

2 **ZAKONSKA REGULATIVA I DOSTUPNOST SNUS-A I NIKOTINSKIH VREĆICA U BOSNI I HERCEGOVINI** 3

Zakonska regulativa i aktivnosti u oblasti zdravstva i obrazovanja..... 4

Studija slučaja: istraživanje dostupnosti SNUS-a i nikotinskih vrećica 5

3. **ZAKONSKA REGULATIVA I DOSTUPNOST SNUS-A I DUHANSKIH VREĆICA U ZEMLJAMA REGIONA I EU** 10

Aktivnosti u oblasti zdravstva i obrazovanja u drugim zemljama..... 11

4. **ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE**..... 12

Podzakonski i interni akti škola 13

Obrazovni preventivni program i preventivne intervencije 13

Razvoj resursa za nastavnike 14

Radionice za roditelje..... 14

Saradnja sa vanškolskim organizacijama..... 14

Medijska aktivnost u zajednici..... 14

5. **DODATAK ZA POLITIKU: IZMJENE I DOPUNE ZAKONA I PODZAKONSKI AKTI** 15

DRŽAVNI NIVO 15

ENTITETSKI NIVO (Federacija Bosne i Hercegovine)..... 19

KANTONALNI NIVO 23

1.

UVOD

Sve veći trend i zloupotreba SNUS-a i nikotinskih vrećica kod školske djece i omladine izazivaju veliku zabrinutost za javno zdravlje u BiH. Premda nema dostupnih podataka i istraživanja o obimu ovog problema u BiH, svjedoci smo da veliki broj roditelja učenika osnovnih i srednjih škola kao i nastavnika upozorava na masovnost korištenja SNUS-a i nikotinskih vrećica. Njihova zloupotreba prisutna je u školskim sredinama, kako navode nastavnici i pedagozi. Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, SNUS i nikotinske vrećice mogu se naći u prodaji u prodavnicama, a nikotinske vrećice dostupne su i preko interneta. Ta činjenica dokazuje da prodaja ovih proizvoda nije u potpunosti regulirana postojećim propisima, što omogućava njihovu relativno laku dostupnost djeci i omladini mlađoj od 18 godina, te se time potvrđuje nedovoljna efikasnost društva u zaštiti ovih vulnerabilnih skupina stanovništva od ovisnosti o nikotinu i nedostatnoj prevenciji drugih brojnih zdravstvenih problema koje duhanski proizvodi i nikotin izazivaju.

Neophodno je napraviti razliku između SNUS-a i nikotinskih vrećica jer se nikotinske vrećice nerijetko popularno nazivaju SNUS, pa se time razlika između duhanskih i nikotinskih proizvoda smanjuje, što otvara pitanje reguliranja ovih proizvoda na tržištu, ali i pitanje adekvatne zaštite zdravlja stanovništva. SNUS je prvi put još početkom 18. vijeka proizveden u Švedskoj i radi se o duhanskom proizvodu zapakovanom u vrećicu. SNUS sadrži lišće duhana, vodu, druge supstance uz dodatak određenih aroma.

Nikotinske vrećice su proizvod bez dima, pare i duhana proizvedene za resorpciju nikotina putem oralne sluznice. Ove vrećice sadrže nikotin, određene biljne supstance, soli i arome. Najvažnija razlika između ova dva proizvoda je ta što nikotinske vrećice ne sadrže duhan nego nikotin.

Oba proizvoda izazivaju ovisnost o nikotinu, naročito kada su u pitanju djeca, mladi i nepušači, te nose sa sobom brojne rizike po zdravlje ovisno o količini nikotina i ostalih sastojaka. SNUS i nikotinske vrećice se ne konzumiraju pušenjem, oba proizvoda koriste se na način da se stavljaju između usne i desni tako da pljuvačka rastapa sadržaj vrećice, koji preko sluznice ulazi u krvotok i time može izazvati različite štetne posljedice po zdravlje. Svi duhanski i nikotinski proizvodi, pa tako i SNUS i nikotinske vrećice, imaju visok udio nikotina, koji negativno utječe na funkcije mozga djece i mladih ljudi, a koji je u tom periodu u intenzivnom razvoju.[1]

Rana i dugotrajna konzumacija ovih proizvoda kod djece i mladih ljudi ima negativan utjecaj na kognitivne i emocionalne funkcije i fizičko zdravlje. Neke od najznačajnijih negativnih posljedica po zdravlje su: ovisnost, opasnost od poremećaja mentalnog zdravlja (anksioznost i depresija), smanjenje koncentracije, smanjena sposobnosti učenja i opažanja, česte promjene raspoloženja, razdražljivost i impulzivnost. Nikotin ometa prirodnu sposobnost tijela da doživi/izrazi sreću i zadovoljstvo. S upotrebom SNUS-a i nikotinskih vrećica povezane su i druge posljedice po zdravlje kao što su: češće infekcije sluznice usta i ždrijela, promjene sluznice usta i ždrijela, diskoloracija zuba i oštećenje zubne cakline, zdravstveni problemi sa jednjakom i želucem, visoki krvni pritisak, kardiovaskularna oboljenja, pad imuniteta i metabolička oboljenja kao što je npr. dijabetes tipa 2.[2]

Djeca i mladi kojima su dostupni duhanski i nikotinski proizvodi mogu postati ovisni pri nižem ili povremenom konzumiranju, za razliku od odraslih. Djeca su zbog svoje niske tjelesne težine sklonija nuspojavama i akutnoj intoksikaciji nikotinom, što u pojedinim slučajevima zahtijeva i hospitalizaciju.

Stoga je intencija ove politike da se ovi proizvodi prepoznaju kao takvi i njihov uvoz i promet ograniče i kontroliraju, kao i da se podigne svijest mladih i njihovih roditelja te nastavnog i stručnog kadra o opasnosti od ovih proizvoda uslijed nekontroliranog korištenja.

1 https://www.cbc.ca/radio/whitecoat/nicotine-pouches-youth-1.7158053

2 https://www.webmd.com/diabetes/nicotine-blood-sugar

2.

ZAKONSKA REGULATIVA I DOSTUPNOST SNUS-A I NIKOTINSKIH VREĆICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Zakon o zdravstvenoj ispravnosti životnih namirnica i predmeta opšte upotrebe („Sl. list SFRJ", br. 53/1991, i „Sl. novine FBiH", br. 77/2020 – dr. zakon) jeste zakon koji je preuzet iz bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i kao takav je u upotrebi u Bosni i Hercegovini. Ovim zakonom uređuju se uslovi koje u pogledu zdravstvene ispravnosti moraju ispunjavati životne namirnice i predmeti opšte upotrebe koji se proizvode ili uvoze radi stavljanja u promet na domaćem tržištu te nadzor nad zdravstvenom ispravnošću tih namirnica i predmeta. Za njegovu primjenu je nadležna Federalna uprava za inspekcijske poslove putem graničnih sanitarnih inspektora.[3]

Odmah na početku potrebno je napomenuti da u Bosni i Hercegovini SNUS nije zakonski definiran kao duhanski proizvod niti postoji definicija SNUS-a putem koje bismo ga mogli svrstati u bilo koju kategoriju proizvoda, baš kao što nije regulirana niti njegova nabavka, uvoz, kao ni prodaja da bismo uopće mogli napraviti slijed.

Naime, član 2. stav 1. tačka 3. Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje („Službene novine FBiH", broj 38/22) definira duhan za oralnu upotrebu kao svaki duhanski proizvod za oralnu upotrebu, osim onog namijenjenog za šmrkanje (upotrebu putem nosa) ili žvakanje, izrađen u potpunosti ili dijelom od duhana, u obliku praha ili čestica ili u bilo kakvoj kombinaciji tih oblika, posebno one u vrećicama ili u poroznim vrećicama, dok tačka 17. ovog člana navodi da je duhanski proizvod onaj proizvod koji je u cijelosti ili djelimično napravljen od duhana, koji jeste ili nije genetski modificiran i proizveden je za upotrebu putem pušenja, ušmrkavanja, usisavanja, žvakanja ili bilo koju drugu vrstu upotrebe.

Također, tačkom 19. propisano je da je *bezdimni duhanski proizvod* duhanski proizvod čija upotreba ne uključuje postupak izgaranja, uključujući duhan za žvakanje, duhan za šmrkanje i duhan za oralnu upotrebu, dok tačka 20. istog stava propisuje sljedeće: ostali duhanski proizvod je svaki proizvod napravljen u cijelosti ili djelimično od duhana, a nije obuhvaćen definicijom duhanskog proizvoda. Dakle, postoji zakonski okvir u koji bismo mogli svrstati SNUS, budući da se radi o duhanskom proizvodu, ali ga moramo preciznije definirati u zakonu u dijelu novih i alternativnih proizvoda, jer trenutna formulacija jednostavno nije dovoljna.

S obzirom na to da je SNUS vlažni usitnjeni granulat duhana koji se kao takav koristi, i to oralno bez izgaranja pa je sam tim i bezdimni duhanski proizvod, ovim stavovima bi se SNUS morao prvenstveno prepoznati, a onda i zakonski precizno definirati kao duhanski proizvod, za šta ćemo u ovoj politici predložiti konkretno rješenje. Međutim, trenutno u praksi to nije tako. Ono što također predstavlja problem u Bosni i Hercegovini, a tiče se SNUS-a, jeste da je sam naziv SNUS generičan i podrazumijeva kako duhanske vrećice tako i nikotinske vrećice, a razlika je velika kako u sastavu tako i u samoj regulaciji, odnosno u našem slučaju neregulaciji.

SNUS je dostupan na tržištu Bosne i Hercegovine, a još su dostupnije nikotinske vrećice. Naime, za potrebe pisanja ove politike urađeno je i istraživanje dostupnosti proizvoda metodom slučajnog uzorka na nekoliko mjesta na području Kantona Sarajevo za koja se očekuje da prodaju ove proizvode. Riječ je o benzinskim pumpama, trafikama, tobacco shopovima,[4] kao i najpopularnijim internetskim oglašivačima u BiH. Utvrđena je dostupnost nikotinskih vrećica, koje su se mogle naručiti i putem interneta, gdje je čak u jednom slučaju kod prodaje duhanskih vrećica putem interneta garantirana diskrecija prilikom kupovine. Zbog malog teritorijalnog opsega provedenog istraživanja teško je zaključiti gdje se najviše prodaju dati proizvodi, ali ono što se može konstatirati jeste da se u svim navedenim prodajnim mjestima lako mogu kupiti nikotinske vrećice, gdje su prodavači naglašavali da postoji više vrsta, kao i okusa/mirisa. Najpoznatiji brendovi nikotinskih vrećica su ZYN, ICEBERG i VELO i cijena im se kreće oko 8 KM, odnosno 4 EUR. Što se tiče dostupnosti švedskog SNUS-a, u registriranim objektima u slobodnoj prodaji nismo ga mogli pronaći, jer se uglavnom kupuje online. Najpoznatiji brendovi za proizvodnju švedskog SNUS-a su: SIBERIA, ODENS,

3 Sektor granične inspekcije FUZIP obavlja poslove službene kontrole zdravstvene ispravnosti i higijene hrane pri uvozu, službene kontrole zdravstvene ispravnosti materijala u dodiru sa hranom pri uvozu, uzimanja uzoraka i analiza po službenoj dužnosti, te obavlja i druge inspekcijske poslove određene zakonom. U okviru sektora, kontrole provode federalni sanitarni, fitosanitarni i tržišno-turističko-ugostiteljski inspektori raspoređeni na graničnim prijelazima (GP) Izačić, Gorica, Kamensko, Bijača, Bosanski Šamac, Orašje, Aerodrom Sarajevo i Svilaj, te na mjestima carinjenja (MC) Rajlovac – Sarajevo, Rodoč – Mostar, Tuzla i Zenica.

4 Istraživanje je realizirano na području Kantona Sarajevo.

GENERAL, LUNDGRENS, i uglavnom se radi o proizvođačima sa sjedištem u Švedskoj.[5]

Ovdje je potrebno napomenuti da je nikotin hemijski spoj i aktivna supstanca koja se nalazi u biljci duhana i svim duhanskim proizvodima. Nikotin može biti ekstrahiran iz duhana, ali može biti i proizveden u laboratoriji kao sintetski proizvod bez duhana. Nikotin postoji u dva hemijska oblika koji se nazivaju enantiomeri, i to kao S i R nikotin. Nikotin iz biljke duhana sastoji se od gotovo više od 99% S-nikotina i minimalne količine R-nikotina. Zato smatramo da ih treba tretirati kao kategoriju „srodnih proizvoda", koji su proizvodi sa ili bez nikotina, koji se ne sastoje od duhana, ali koji u pogledu drugih kriterija odgovaraju duhanskim proizvodima. Sintetski nikotin se sintetizira u laboratoriji putem različitih hemijskih procesa koji proizvode ili čisti S-nikotin ili 50:50 racemsku mješavinu S-nikotina i R-nikotina.[6]

Uvidom u postojeću zakonsku regulativu možemo zapaziti da duhanske vrećice, odnosno SNUS, kao i nikotinske vrećice još uvijek u Bosni i Hercegovini nisu prepoznati kao duhanski i srodni proizvod, kao takvi ne podliježu oporezivanju akcizama na robu, što uvoznicima i prodavačima svakako predstavlja olakšicu. S obzirom na to da se tržište duhana i duhanskih proizvoda, kao i svako drugo tržište, kontinuirano mijenja te ide u smjeru razvoja novih i dopunskih proizvoda koji u svom sastavu ne sadrže standardni duhan, ali sadrže nikotin i obratno, potrebno je kroz novi zakon ili njegove izmjene i/ili dopune predložiti uvođenje novog akciznog proizvoda – duhanske vrećice.

Članom 4. stavom 2. tačkom b) Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH", br. 49/2009, 49/2014, 60/2014, 91/2017 i 50/2022) propisano je da se akciznim proizvodima smatraju duhanske prerađevine. Dakle, da bi se SNUS kao duhanska vrećica stavio pod posebnu vrstu proizvoda koji bi bio akcizni i koji bi se uvozio i prometovao na poseban način, potrebno je da on zakonski bude prepoznat i uvršten kao duhanski proizvod i to na nivou Bosne i Hercegovine Zakonom o duhanu u Bosni i Hercegovini te na nivou Federacije Bosne i Hercegovine Zakonom o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje Federacije BiH, i onda na kraju definiran kao poseban proizvod duhanske prerađevine u Zakonu o akcizama u Bosni i Hercegovini, a kroz izmjene i dopune Zakona potrebno je djelovati na uvođenje kategorije „srodnih proizvoda", u koje bi se svrstale nikotinske vrećice.

ZAKONSKA REGULATIVA I AKTIVNOSTI U OBLASTI ZDRAVSTVA I OBRAZOVANJA

Zdravstvo je svoj zakonski pečat na temu zaštite zdravlja kroz upotrebu duhanskih proizvoda dalo kroz zabranu prodaje i poklanjanja duhanskih proizvoda i ostalih proizvoda za pušenje maloljetnicima, kao i kroz član 26. Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje Federacije BiH, gdje se nameće obaveza nadležnim kantonalnim ministarstvima obrazovanja, u saradnji sa kantonalnim zavodima za javno zdravstvo u Federaciji, da u nastavne programe za osnovnu i srednju školu uključe temu o štetnosti pušenja za zdravlje. Treba još navesti i član 27. istog zakona, u kojem se nameće obaveza Zavodu za javno zdravstvo FBiH i kantonalnim zavodima za javno zdravstvo da poduzmu potrebne aktivnosti s ciljem kreiranja i provođenja programa koji na stručan način educiraju javnost o štetnosti pušenja i istovremeno ohrabruju na prekid konzumiranja duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje.

Dakle, sada se postavlja pitanje kako poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se spriječio daljnji rast popularnosti SNUS-a i nikotinskih vrećica među djecom i adolescentima u BiH. Pitanje je da li uključivati strogu regulativu o prodaji SNUS-a i nikotinskih vrećica ili vršiti edukativne kampanje koje bi informirale djecu o štetnim učincima konzumiranja ovog proizvoda. Upravo će se izradom ove politike ponuditi odgovori na data pitanja.

Sama kontrola kupovine, odnosno prodaje duhanskih proizvoda u podijeljenoj je nadležnosti inspekcijskih službi na nivou Federacije BiH i kantona, dok su programi edukacije djece u nadležnosti školskih ustanova i ministarstava obrazovanja na nivou Federacije BiH i kantona, u koordinaciji sa zavodima za javno zdravstvo i domovima zdravlja.

Kada su u pitanju aktivnosti koje se provode u Bosni i Hercegovini, a u vezi sa prevencijom upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica, važno je naglasiti stavke navedene u nastavku teksta.

U Federaciji BiH u skladu sa svojim nadležnostima Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH sačinio je „Vodič za prevenciju pušenja među školskom djecom" za nastavno osoblje u osnovnim i srednjim školama sa ciljem harmonizacije metodološko-didaktičkih pristupa u obrazovnim ustanovama za pripremu tematskih cjelina i izradu školskih politika vezanih za pušenje i zloupotrebu duhanskih i nikotinskih proizvoda. Tematska cjelina koja obrađuje vrste duhana i ostalih proizvoda za pušenje sadrži i segment koji se odnosi na nikotinske vrećice (SNUS). Zavod za javno zdravstvo FBiH realizirao je određeni broj edukacija nastavnog osoblja osnovnih i srednjih škola u pojedinim kantonima u Federaciji BiH.[7]

U Kantonu Sarajevo JU Zavod za javno zdravstvo je uz saglasnost Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo i Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo, a u saradnji sa osnovnim školama na području ovog kantona, realizirala seriju predavanja učenicima osnovnih škola na

5 https://www.snusdirect.com/swedish-snus

6 Referenca Berman, M.L., Zettler, P.J., Jordt, S.E. Synthetic Nicotine: Science, Global Legal Landscape, and Regulatory Considerations. World Health Organ Tech Rep Ser. 2023;1047:35-60. Epub 2023 Aug 23. PMID: 37745838;PMCID: PMC10516533.) https://labstat.com/understanding-synthetic-nicotine-and-how-it-is-regulated-in-canada/.

7 Vodič za prevenciju pušenja među školskom djecom – vodič za nastavno osoblje u osnovnim i srednjim školama. Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH, 2023; ISBN 978-9958-866-15-9.

teme promocije zdravlja i prevencije oboljenja. Edukacija se odvijala 2022. i 2023. godine, a jedna od tema predavanja odnosila se na duhan i duhanske proizvode i njihovu štetnost po zdravlje sa segmentom koji se odnosio na SNUS. U 2023. i 2024. godini ostvarena je saradnja sa određenim brojem srednjih škola u Kantonu Sarajevo, te su održana predavanja i edukativne radionice za učenike o štetnosti bezdimnih duhanskih proizvoda sa posebnim naglaskom na SNUS i nikotinske vrećice.[8]

U Republici Srpskoj putem medija oglasili su se brojni stručnjaci koji su upozorili na rastući trend zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica kod školske djece i mladih, te naglasili brojne štetne posljedice po njihovo zdravlje.[9] U određenom broju škola u RS-u održane su i edukativne radionice o štetnosti SNUS-a i nikotinskih vrećica po zdravlje školske djece i mladih.[10]

U Brčko distriktu Odjeljenje za zdravstvo Vlade Brčko distrikta BiH putem medija se oglasilo o ozbiljnosti trenda konzumacije SNUS-a među učenicama osnovnih i srednjih škola te informacijom o posljedicama po zdravlje školske djece i mladih.[11]

STUDIJA SLUČAJA: ISTRAŽIVANJE DOSTUPNOSTI SNUS-A I NIKOTINSKIH VREĆICA

Na osnovu analize medijskih natpisa, objava na društvenim mrežama i sl., SNUS i nikotinske vrećice su maloljetnicima predstavljeni kao nešto neškodljivo, moderno, zabavno i inovativno. Veoma često ih promoviraju sportisti, muzičari te influenseri, čijim preporukama maloljetnici vjeruju, ugledajući se na njih kao konzumente SNUS-a i nikotinskih vrećica. Analizom dostupnih podataka o SNUS-u i nikotinskim vrećicama u BiH, utvrđeno je da ne postoji istraživanje zvaničnih institucija o tome šta djeca znaju o SNUS-u i nikotinskim vrećicama, da li ih koriste ili su ih koristili, gdje ih nabavljaju i sl. Podaci do kojih smo došli su navodi iz medija,[12] zatim od roditelja te predstavnika različitih udruženja, koji navode da su oni dostupni djeci, da su ih neka djeca konzumirala ili konzumiraju te da su imala određene poteškoće u vidu uspavanosti tokom nastave.

U svrhu što kvalitetnijeg pristupa rješavanju ovog problema, uslijed nedostatka podataka, izvršeno je ispitivanje stavova roditelja djece starije od 12 godina te ispitivanje stavova učenika VIII i IX razreda osnovne škole, a u vezi sa SNUS-om i nikotinskim vrećicama.

Istraživanje je realizirano u JU Osnovna škola „Hrasno" Sarajevo. Ispitivanje stavova roditelja provedeno je online, korištenjem alata Google Forms. U anketi je učestvovao 51 roditelj djece starije od 12 godina.

Ispitani uzorak je starosti od 36 do 62 godine, od toga 6 muškaraca (11,8%) i 45 žena (88,2%).

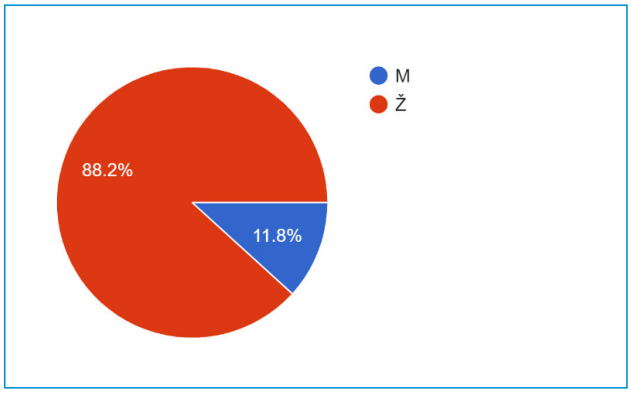

Na pitanje da li su čuli za SNUS i nikotinske vrećice, 36 ispitanika (70,6%) je odgovorilo da je čulo za ove pojmove.

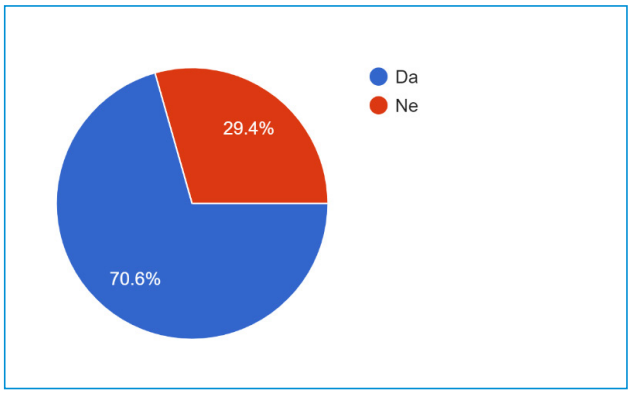

Na pitanje znaju li šta su SNUS i nikotinske vrećice, 33 ispitanika (64,7%) su navela da znaju šta ovi pojmovi podrazumijevaju, 14 ispitanika (27,5%) je navelo da ne zna, dok 4 ispitanika (7,8 %) nisu sigurna šta je to.

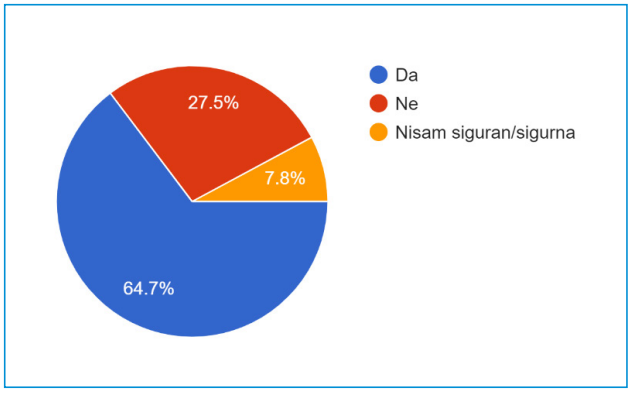

8 https://zzjzks.ba/2022/11/21/aktivnosti-na-realizaciji-serije-predavanja-ucenicima-osnovnih-skola-na-teme-promocije-zdravlja-i-prevencije-oboljenja i https://artschoolsa.edu.ba/2024/02/26/radionica-u-saradnji-sa-zavodom-za-javno-zdravstvo-ks

9 https://www.banjaluckeprice.net/post/upozorenje-za-sve-snus-tihi-ubica-skriven-u-duvanskom-proizvodu

10 https://katera.news/lat/predstavljeni-rizici-koristenja-snus-i-vejp-proizvoda-u-osnovnoj-skoli-sveti-sava

11 https://www.brckodanas.com/snus-nova-opasnost-za-djecu-i-mlade

12 https://faktor.ba/bosna-i-hercegovina/aktuelno/snus-kao-zabrinjavajuci-trend-medu-djecom-u-bih-vijece-roditelja-trazi-pojacanu-kontrolu-oko-skola/145710
https://monkstk.ba/%CB%9Dsnus%CB%9D-prisutan-i-medu-osnovcima-zivinickih-skola/
https://federalna.ba/kako-ucenici-uspijevaju-nabaviti-snus-dt5zy

Veliki broj roditelja ne zna razliku između SNUS-a i nikotinskih vrećica, čak njih 52,9%.

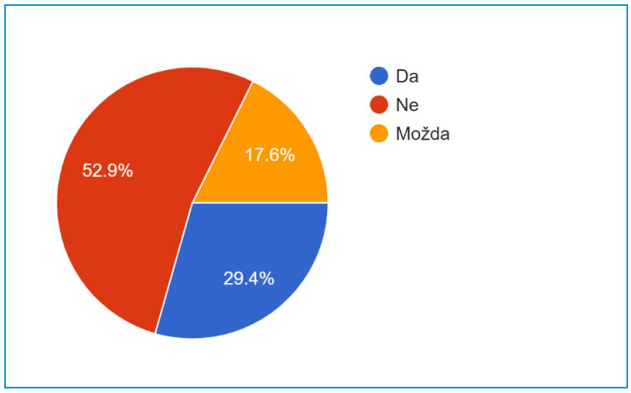

Od 51 ispitanika, njih 17 (33,3%) zna gdje se mogu kupiti navedeni proizvodi, 24 (47,1%) ne znaju, dok 10 ispitanika (19,6%) nije sigurno gdje se oni mogu kupiti.

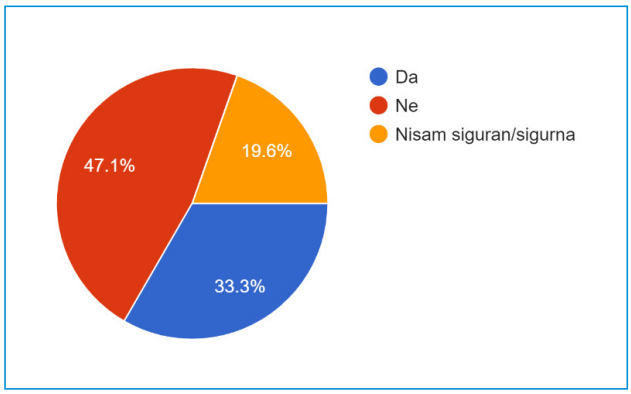

Ispitanici koji su se izjasnili da znaju gdje se navedeni proizvodi mogu kupiti navodili su sljedeće primjere:

- benzinske pumpe;
- oglasi na internetu;
- kiosci/trafike;
- veće trgovine;
- *tobacco* trgovine.

Za pitanje da li je/su njihovo/a dijete/djeca spominjalo/a SNUS i nikotinske vrećice, dobijeni su sljedeći podaci:

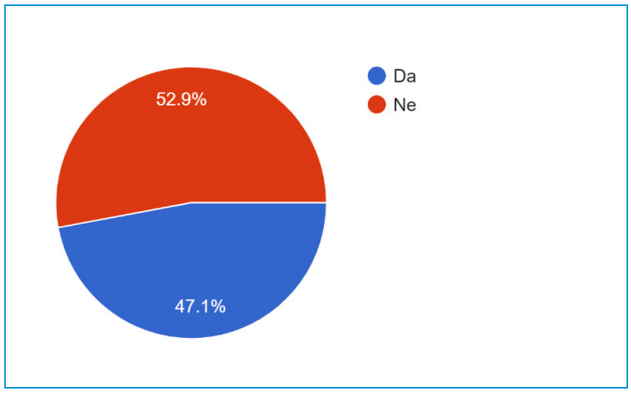

1 ispitanik (2%) tvrdi da je/su njegovo/a dijete/djeca probalo/a SNUS ili nikotinske vrećice, 38 ispitanika (74,5%) tvrdi da nije/su, dok 12 ispitanika (23,5%) nije sigurno. Ove rezultate treba uzeti s rezervom s obzirom na uzrast djece, njihovu potrebu da pred roditeljima izgledaju kao uzorne osobe te potrebu da se dokažu društvenim grupama kojima pripadaju.

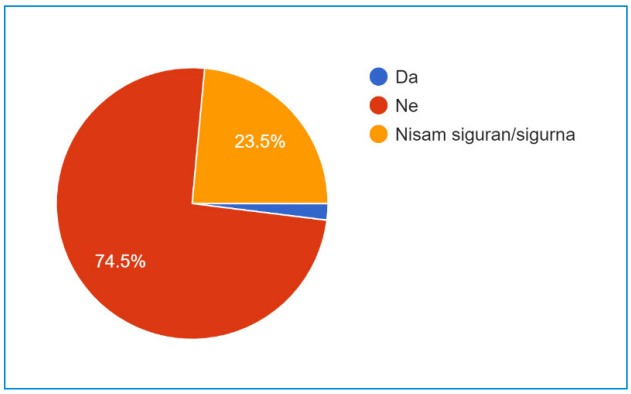

Za pitanje da li njihovo/a dijete/djeca poznaje/u nekoga ko je probao SNUS ili nikotinske vrećice, dobiveni su sljedeći rezultati:

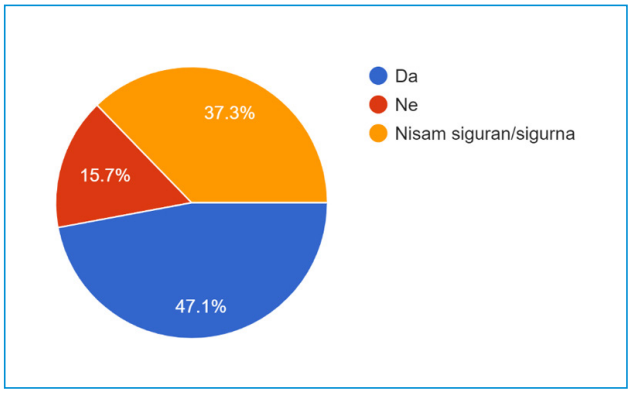

Iako je obrađeni uzorak relativno mali, dobijene rezultate treba smatrati signifikantnim i u skladu s tim predložiti konkretne mjere prevencije upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica za osobe mlađe od 18 godina.

Također, u periodu od 20. do 24. maja 2024. godine provedeno je ispitivanje stavova učenika/ca VIII i IX razreda JU OŠ „Hrasno“ Sarajevo, uz saglasnost roditelja/ki ispitanika/ca.

U istraživanju je učestvovalo 38 učenika/ca, od toga 17 dječaka i 21 djevojčica, uzrasta od 12 do 16 godina.

Struktura ispitanika/ca

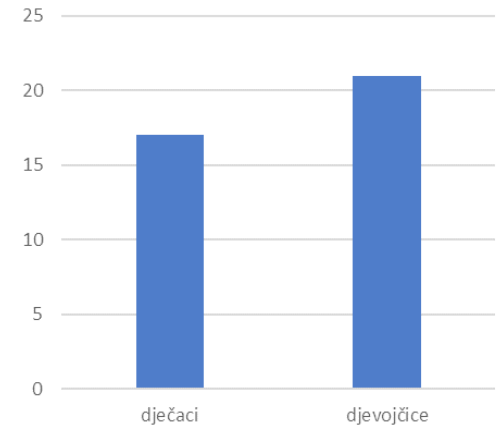

Dob ispitanika

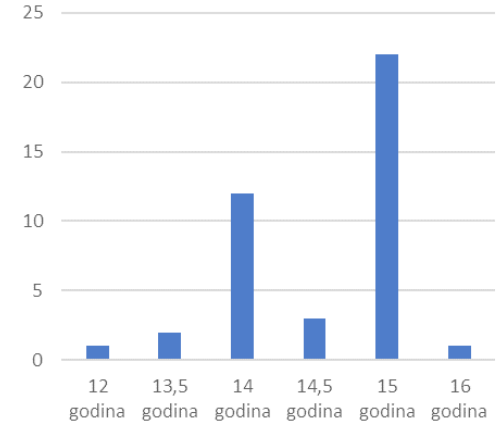

Učenici/e potiču iz ekonomski relativno stabilnih porodica. Kod 27 ispitanika/ca zaposlena su oba roditelja, 9 ispitanika/ca ima zaposlenog/u jednog/u roditelja/ku, dok 2 ispitanika/ce nemaju zaposlenog/u niti jednog/u roditelja/ku.

Radni status roditelja

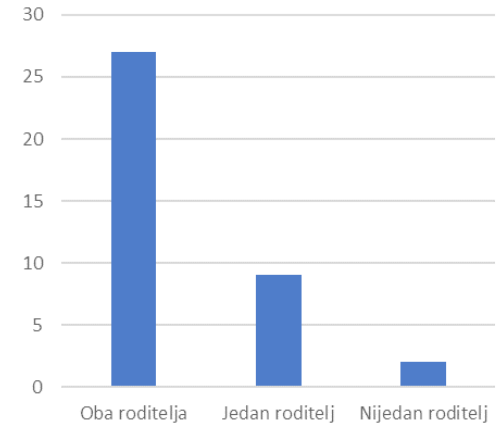

34 ispitanika/ce su se izjasnila/e da su čuli za SNUS i nikotinske vrećice, a njih 4 da nisu. Od ukupnog broja ispitanika/ca, njih 29 *zna* šta su SNUS i nikotinske vrećice, da nisu sigurni izjasnilo se njih 7, dok su se 2 ispitanika/ce izjasnila/e da *ne znaju* šta su SNUS i nikotinske vrećice.

Ispitanici/e o SNUS-u i nikotinskim vrećicama

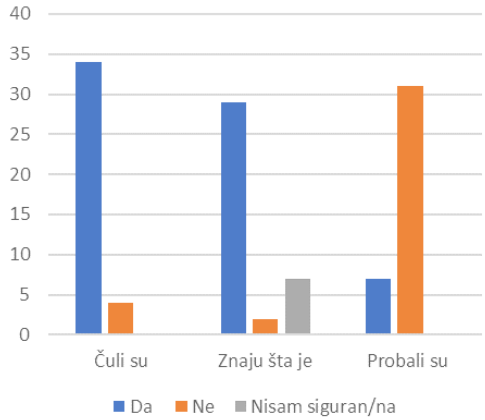

Ispitanici/e koji su probali SNUS ili nikotinske vrećice izjavili/e su da su se tada osjećali *dobro, onako, čudno, top, ništa posebno, super, vrtjelo im se, odraslo…*

Subjektivni osjećaj tokom konzumiranja SNUS-a ili nikotinskih vrećica

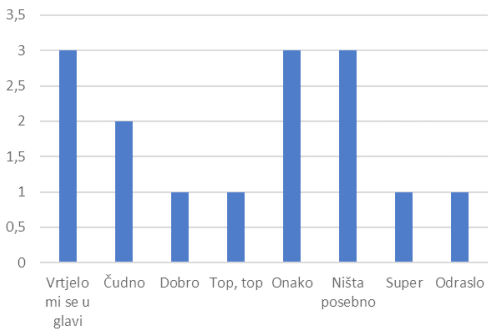

Nadalje, 15 ispitanika/ca ističe da *znaju* gdje se mogu kupiti SNUS i nikotinske vrećice, jednak broj da *nisu sigurni/e*, dok njih 8 *ne zna* gdje se mogu kupiti SNUS i nikotinske vrećice.

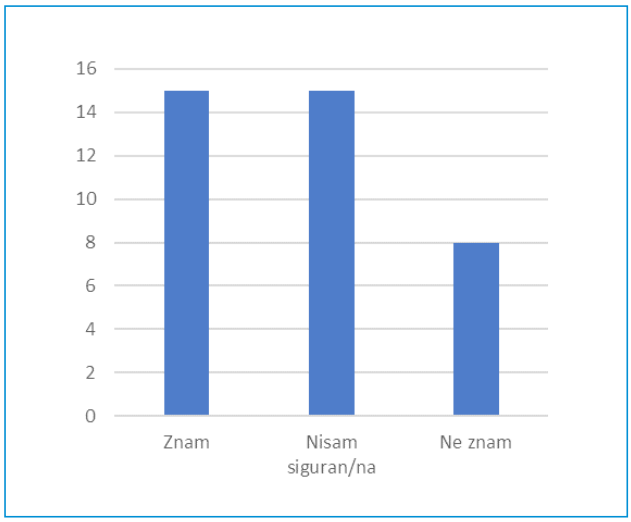

Kao mjesta na kojima se mogu kupiti SNUS i nikotinske vrećice ističu *benzinske pumpe, trafike, manje trgovine, tobacco shopove*.

19 ispitanika ističe da upotreba SNUS-a, nikotinskih vrećica i ostalih duhanskih proizvoda *definitivno jeste* štetna za njihovo zdravlje, te njih 14 da *vjerovatno jeste*. Mali broj ispitanika misli da nije štetna.

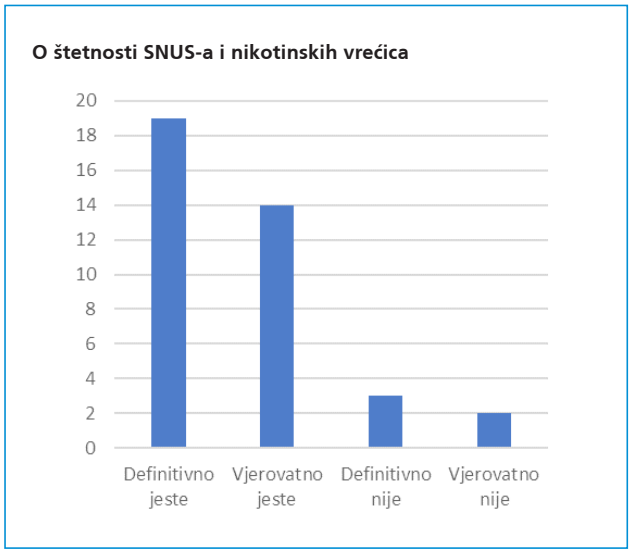

18 učenika/ca ističe da u toku ove školske godine *nisu razmatrali* opasnosti od upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica niti na jednom času, 15 učenika/ca je odgovorilo da *ne zna*, dok njih 5 tvrdi da *jesu* razmatrali ove opasnosti na nekom od časova.

21 učenik/ca ističe *da su na nastavi razmatrali opasnosti* od upotrebe ostalih duhanskih proizvoda, 13 učenika/ca *ne zna*, dok 4 učenika/ce tvrde da *nisu razmatrali* navedeno.

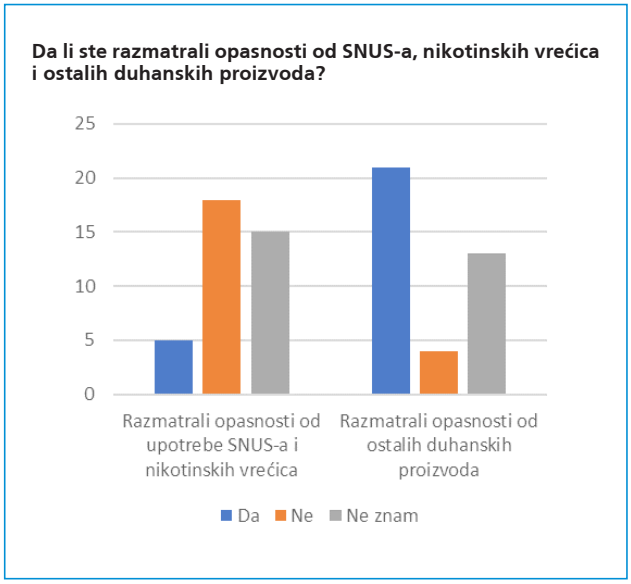

13 ispitanika/ca ističe da u posljednjih 30 dana *nisu vidjeli niti čuli* bilo kakvu poruku o štetnosti nikotinskih i duhanskih proizvoda u događajima koje je organizirala škola (predavanja, sportski događaji, sekcije), njih 18 *ne zna da li su vidjeli ili čuli* ove poruke, dok 7 ispitanika/ca ističe da *jesu vidjeli ili čuli* neku poruku o štetnosti nikotinskih i duhanskih proizvoda u događajima koje je organizirala njihova škola (predavanja, sportski događaji, sekcije).

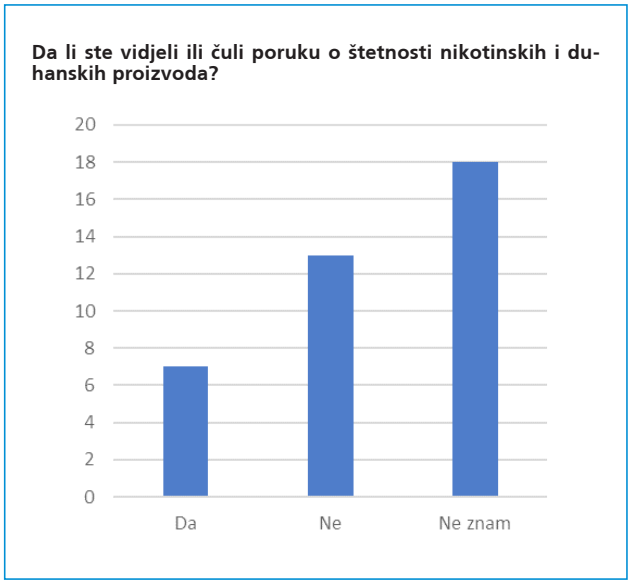

12 učenika/ca ističe da *su* u posljednjih 30 dana *primijetili* da se na udaljenosti od 100 metara od škole prodaju nikotinski i duhanski proizvodi, 15 učenika/ca da *ne znaju*, a njih 11 da *nisu primijetili* da se ovi proizvodi prodaju u neposrednoj blizini škole.

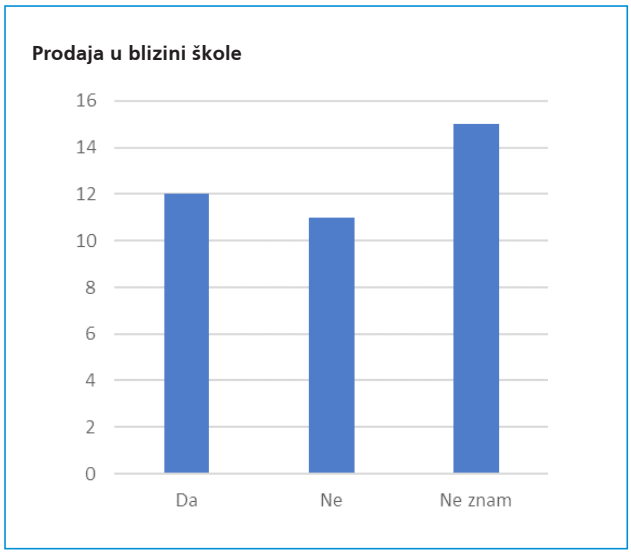

Iako je ispitivanje stavova učenika VIII i IX razreda urađeno na izuzetno malom uzorku ispitanika/ca, neki podaci su veoma značajni:

– učenici/e potiču iz ekonomski relativno stabilnih porodica;

– većina ispitanika je čula za SNUS i nikotinske vrećice i zna šta je to;

– broj ispitanika/ca koji/e su probali/e SNUS ili nikotinske vrećice nije zanemariv (18%);

– SNUS i nikotinske vrećice su uglavnom dostupni maloljetnicima, oni znaju gdje ih mogu kupiti i ističu da su to uglavnom benzinske pumpe, manje trgovine, trafike i sl.;

– ispitanici uglavnom misle da je upotreba SNUS-a, nikotinskih vrećica i ostalih duhanskih proizvoda štetna za njihovo zdravlje;

– u školama se nedovoljno govori o štetnosti upotrebe duhanskih proizvoda, a posebno o štetnosti SNUS-a i nikotinskih vrećica;

– poruke o štetnosti nikotinskih i duhanskih proizvoda u događajima koje je organizirala škola (predavanja, sportski događaji, sekcije) nisu dovoljno i jasno istaknute niti artikulirane;

– značajan broj učenika je *primijetio* da se na udaljenosti od 100 metara od škole prodaju nikotinski i duhanski proizvodi.

Na osnovu svega možemo zaključiti da je potrebno kreirati jasnu obrazovnu politiku, artikulirati poruke o štetnosti upotrebe SNUS-a, nikotinskih vrećica i ostalih duhanskih proizvoda, izmijeniti zakonske propise, a sve u svrhu prevencije upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica.

3.

ZAKONSKA REGULATIVA I DOSTUPNOST SNUS-A I DUHANSKIH VREĆICA U ZEMLJAMA REGIONA I EU

Posmatrajući zemlje u regionu, potrebno je navesti kao pozitivan primjer da je Republika Srbija od novembra 2023. godine počela naplaćivati akcizu na SNUS, koji je izmjenama i dopunama zakona prepoznat kao duhanski proizvod i kao takav definiran u zakonu. Naime, donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o duvanu objavljenog u „Službenom glasniku RS", br. 92, od 27. oktobra 2023. godine, sa stupanjem na snagu osmog dana od dana objavljivanja, preciziraju se definicije duhanskih proizvoda, koji obuhvataju proizvode koji se sastoje u potpunosti ili djelimično od duhana, u smislu definiranja nesagorijevajućih duhanskih proizvoda, SNUS-a i duhana za vodenu lulu. Između ostalih je navedena i definicija duhana za oralnu upotrebu (SNUS-a), gdje se ističe da je to svaki duhanski proizvod koji se upotrebljava za oralnu upotrebu, osim onih namijenjenih za udisanje ili žvakanje, koji je izrađen u cijelosti ili djelimično od duhana, u obliku praha ili čestica ili bilo kakvoj kombinaciji tih oblika, pakovan u vrećice ili porozne vrećice.

Također, najnovijim izmjenama i dopunama člana 2. tačke 16) Zakona o duvanu vrši se proširenje predmeta uređenja Zakona tako da se pored duhanskih uvodi i kategorija „srodnih proizvoda", koji su u smislu ovog zakona proizvodi sa ili bez nikotina, koji se ne sastoje od duhana, ali koji u pogledu drugih kriterija odgovaraju duhanskim proizvodima, i to su između ostalih sljedeće:

„'Nikotinske vrećice' – proizvodi za jednokratnu upotrebu koji sadrže nikotin ili jedinjenja nikotina i druge sastojke, upakovani u vrećice ili porozne vrećice i isključivo su namijenjeni oralnoj upotrebi."

Dakle, Republika Srbija je prva u regionu definirala SNUS kao duhanski proizvod i nikotinske vrećice kao srodan proizvod, proizveden sa ili bez nikotina, i svrstala nikotinske vrećice kao akcizni proizvod, te također zabranila prodaju nikotinskih vrećica maloljetnim licima kroz proširene postojeće zabrane prodaje duhanskih proizvoda na „srodne proizvode", a u cilju zaštite maloljetnika, kontrole tržišta i sprečavanja nelegalnog prometa. Uvedene su i nove zabrane, tako da je od 4. novembra 2023. godine, između ostalog, zabranjena i prodaja i uvoz duhana za oralnu upotrebu – SNUS-a, što znači da je Republika Srbija napravila izmjene i dopune Zakona, prepoznala nikotinske vrećice kao srodan proizvod, stavila ih pod kontrolu države kroz akcizu i zabranila prodaju maloljetnim licima, a duhanske vrećice prepoznala kao takve i u cijelosti ih zabranila (član 71. Zakona o duvanu Republike Srbije).

Zakon koji je na snazi u Crnoj Gori prepoznaje ga kao dio grupe „novi duhanski proizvodi", ali nema detalja o kontroli njegove upotrebe i mogućim posljedicama po zdravlje, dok se u Republici Hrvatskoj još uvijek u Saboru razmatraju inicijative podnesene od nekolicine saborskih zastupnika, ali trenutno bez sistemskog rješenja ovog pitanja.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO), „duhanski proizvodi" se definiraju kao proizvodi koji su u cijelosti ili djelimično napravljeni od listova duhana kao sirovine, koji se proizvode za pušenje ili žvakanje.

SNUS i njemu slični proizvodi, koji su namijenjeni za oralnu upotrebu, ali se ne konzumiraju kao standardne cigarete niti kao duhan za žvakanje, bili su predmet kontroverzi u EU, što je na kraju rezultiralo zabranom stavljanja u promet, te je duhan za oralnu upotrebu koji se ne žvače (kao što je SNUS) zabranjen u EU od 1992. godine. Za razliku od SNUS-a, na području EU nikotinske vrećice nisu pokrivene nikakvom specifičnom regulacijom.

Švedska je iz navedene zabrane izuzeta na temelju Ugovora o pristupanju, pod uslovom da garantuje da se proizvod ne prodaje izvan Švedske. SNUS kao i svaki duhanski proizvod stvara ovisnost i ima štetne učinke na zdravlje. SNUS je također zabranjen i u Velikoj Britaniji, a gdje je dozvoljena prodaja običnih nikotinskih vrećica. Ipak, popularan je u drugoj skandinavskoj zemlji Norveškoj, što i ne iznenađuje s obzirom na to da je u skandinavskim državama urađen veliki broj studija koje su pokazale da SNUS pomaže u smanjivanju, pa kroz određen period i odvikavanju od pušenja konvencionalnih cigareta.

Kao pozitivan primjer uzet ćemo Saveznu Republiku Njemačku, gdje je svjetski poznato društvo British American Tobacco uklonilo svoje nikotinske vrećice sa tržišta jer je njemački Ured za zaštitu potrošača i sigurnost hrane rekao da ovi proizvodi nisu regulirani niti duhanskim zakonodavstvom niti zakonodavstvom prehrambenih proizvoda.

AKTIVNOSTI U OBLASTI ZDRAVSTVA I OBRAZOVANJA U DRUGIM ZEMLJAMA

U nekim državama, kao što su Finska i Portugal, regulirana je zakonskim ili internim aktima škola o nultoj stopi tolerancije prema upotrebi duhanskih i nikotinskih proizvoda u obrazovnim ustanovama za učenike, nastavnike, administrativno i tehničko osoblje te sve posjetioce.[13] Nadalje, Finska je poznata po rigoroznim zakonima i strategijama u vezi sa kontrolom duhana. Ova zemlja provodi programe prevencije koji uključuju informiranje javnosti o rizicima SNUS-a i podsticanje na prestanak upotrebe.

U Portugalu se prevencija upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica provodi kroz Program intervencije u školi, koji je uključivao lekcije o efektima duhana, razlozima za (ne)pušenje, procesima društvenog utjecaja, vještinama odbijanja i donošenja odluka i takmičenje bez pušenja. Nastavnici su prošli obuku, dobili priručnik i materijale za odvikavanje od pušenja. Škole su dobile ESFA priručnik o politici zabrane pušenja i postere za nepušače. Roditeljima su ponuđene informacije o tome kako da razgovaraju o nepušenju sa svojim adolescentima. Farmaceuti su također ponudili kurseve za odvikavanje za 150 roditelja. Na nivou zajednice portugalski ministar zdravlja i gradonačelnik zajednice predstavili su ESFA studiju na nacionalni dan nepušenja.[14]

Švedske škole često uključuju obrazovne programe o zdravlju koji pokrivaju teme kao što su prevencija pušenja, upotrebe duhana i drugih supstanci. Ovi programi obično uključuju i informacije o SNUS-u, njegovim rizicima i posljedicama.[15]

Norveška također ima razvijene programe prevencije upotrebe duhana, koji uključuju i SNUS. Ovi programi obuhvataju obrazovanje u školama, kampanje svijesti i rad sa lokalnim zajednicama kako bi se smanjila upotreba duhana, uključujući i SNUS.

U Sjedinjenim Američkim Državama, kao i u nekim evropskim zemljama, postoje programi prevencije upotrebe duhana koji uključuju informiranje o SNUS-u, posebno među mladima. To uključuje edukativne programe u školama, kampanje javnog zdravstva i zakonske regulative.

Kada su u pitanju zemlje iz regiona, Hrvatski zavod za javno zdravstvo ističe da su „nužni napori i aktivnosti cijelog društva u razvoju svijesti o opasnosti ovih proizvoda, i to počevši od obiteljskog doma, kako se ovi proizvodi ne bi koristili niti u najmanjim količinama prije 18. godine života“,[16] te da je „najbolja prevencija ovog opasnog ‘hobija’ usmjeravanje tinejdžera na korisne navike i aktivnosti. Obiteljska okupljanja, zdrav način života, posjećivanje sportskih aktivnosti, hobiji – sve će to pomoći odvratiti dijete od misli o psihotropnim tvarima. Važno je da tinejdžer ima negativan stav prema lošim navikama. Roditelji trebaju objasniti svom djetetu da je važnije slijediti zdrav pogled na život nego podlijegati trikovima ljudi koji na tome pokušavaju zaraditi. Djecu treba osnažiti da zauzmu ispravan stav prema konzumaciji psihoaktivnih tvari, a u isto vrijeme odgovoriti svoje prijatelje od štetne uporabe sredstava ovisnosti“.[17]

U Srbiji se ne provodi poseban program prevencije upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica, nego kao dio sveobuhvatnog programa prevencije upotrebe duhanskih i nikotinskih programa, a koje provodi Centar za promociju zdravlja Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ (najčešće u vidu promotivnih plakata, flajera i sl.).[18]

U Crnoj Gori zabilježene su sporadične akcije prevencije upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica u vidu radionica koje je organizirao Institut za javno zdravlje Crne Gore. Učenici su imali priliku da čuju sve o SNUS-u kao *„opasnoj igrački“* koja je predstavljena kao nešto neškodljivo, zanimljivo i moderno.[19]

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) je, također u okviru prevencije upotrebe duhanskih i nikotinskih proizvoda, predložila sljedeće mjere:

- razviti školsku politiku bez nikotina i duhana koja je sveobuhvatna, tako da pokriva sve učenike, sve nastavno i administrativno osoblje, kao i sve posjetioce;
- pružiti preventivnu edukaciju i podršku onima koji žele ostaviti pušenje;
- zajednički kreirati komunikacijski plan koji informira mlade ljude o svim aspektima upotrebe duhana i nikotina, od štetnih efekata pasivnog pušenja na zdravlje do taktika duhanske industrije;
- za optimalno provođenje uključiti mjere za rješavanje neusaglašenosti i dosljedno nadgledati djelotvornost politike.[20]

13 https://www.tobaccopreventioncessation.com/Tobacco-control-policy-making-in-Portugal-vested-interests-or-public-health-,60168,0,2.html

14 https://www.tobaccopreventioncessation.com/Tobacco-control-policy-making-in-Portugal-vested-interests-or-public-health-,60168,0,2.html

15 https://bmjopen.bmj.com/content/5/5/e007673

16 https://www.hzjz.hr/aktualnosti/preporuke-o-stetnosti-nikotinskih-vrecica/

17 https://zzjzbpz.hr/images/stories/OVISNOSTI/2023/Snus.pdf

18 https://www.batut.org.rs/index.php

19 https://www.dan.co.me/podgoricom/prevencija-upotrebe-snusa-5208130

20 https://www.who.int/europe/news/item/26-09-2023-who-launches-toolkit-for-schools-to-create-a-tobacco-and-nicotine-free-environment

4.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

U Bosni i Hercegovini je prije svega potrebno napraviti distinkciju između duhanskih vrećica i nikotinskih vrećica, koje su po načinu pakovanja vrlo slične SNUS-u i gdje se radi o nikotinskim vrećicama koje se po definiciji ne smatraju zabranjenim duhanom za oralnu upotrebu, s obzirom na to da je kod nas i u regionu riječ SNUS u redovnoj upotrebi generirala i jedno i drugo.

Naime, prema članu 25. ranije spomenutog Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje u Federaciji Bosne i Hercegovine, zabranjeno je prodavati i poklanjati duhanske proizvode i ostale proizvode za pušenje licima mlađim od 18 godina. Dakle, prodaja duhana za oralnu upotrebu maloljetnim licima na teritoriji Federacije BiH zabranjena je u skladu sa ovim članom. No, nikotinske vrećice pa niti SNUS ne spadaju u ovu kategoriju jer nisu definirani u Zakonu kao takvi pa ih je nemoguće svrstati u bilo koju kategoriju koja bi bila ili ne bi bila zabranjena.

Naravno, svi ovi proizvodi trebaju biti zabranjeni maloljetnicima, što trenutno u praksi nije slučaj. Istraživanjima koja su provedena u sastavu izrade ove politike došli smo do saznanja da se do ovih proizvoda lako dolazi, te napominjemo da je kontrola prodaje u nadležnosti Federalne i kantonalne uprave za inspekcijske poslove, koje prvenstveno nemaju zakonsko uporište u materijalnom pravu po kojem bi postupale, a s druge strane nemaju dovoljno inspektora koji bi provodili ovakvu vrstu kontrole na terenu. Dakle, SNUS i nikotinske vrećice se na bh. tržištu prodaju slobodno.

Stoga je potrebno mijenjati postojeću zakonsku regulativu kako bi se mladima onemogućio dolazak do SNUS-a i nikotinskih vrećica, a posebnu pažnju je potrebno usmjeriti na marketinške kampanje koje su usmjerene na maloljetnike i tinejdžere, jer njih privlače stvari koje su trenutno aktuelne, odnosno moderne, bilo kroz okruženje ili putem interneta.

Zbog toga je potrebno zaustaviti prodaju SNUS-a i nikotinskih vrećica ciljanoj populaciji, kako bi se zaustavio negativan trend koji vlada među mladima u Bosni i Hercegovini. Međutim, mladi idu korak dalje i naručuju online putem interneta, a kasnije i preprodaju drugima, što je vrlo teško kontrolirati.

Po uzoru na susjednu Republiku Srbiju, **potrebno je uraditi izmjene i dopune zakona kojima će se prvenstveno definirati SNUS kao duhanski proizvod, a nikotinske vrećice kao poseban, odnosno srodan proizvod koji se koristi oralno, a onda dalje tu oblast tretirati pravilnicima i drugim aktima niže pravne snage od samog zakona, i to kroz resore zdravstva, tržišne inspekcije i uvozne sanitarne inspekcije, uprave za indirektno oporezivanje. Na ovaj način bi se SNUS i nikotinske vrećice tretirali kao akcizna roba u Bosni i Hercegovini.**

Što se tiče sprečavanja pristupa maloljetnim licima duhanskim proizvodima i ostalim proizvodima za pušenje, član 25. postojećeg zakona navodi da je zabranjeno prodavati i poklanjati duhanske proizvode i ostale proizvode za pušenje licima mlađim od 18 godina, dok stav 6. propisuje da u cilju sprečavanja pristupa maloljetnih lica duhanskim i ostalim proizvodima za pušenje Federalno ministarstvo zdravstva može preduzimati i dodatne regulatorne mjere. Dakle, nije definirano koje su to dodatne regulatorne mjere, što ministarstvu ostavlja značajnu širinu u djelovanju.

Zabrana pristupa maloljetnika duhanskim proizvodima je već normirana, ali je potrebno uvesti u zakon SNUS kao duhanski proizvod, kao i dodati nikotinske vrećice kao ostale proizvode koji sadrže nikotin te na njih proširiti zabranu pristupa maloljetnicima, što će dovesti do kontrolirane prodaje. Osim toga, potrebno je uspostaviti praksu ciljane promocije i sistema provjere uzrasta kupaca na prodajnim mjestima kako bi se osiguralo da osobe mlađe od 18 godina nemaju pristup ovoj vrsti proizvoda.

Intencija među zemljama EU je da se „na odgovarajući način reguliraju nikotinske vrećice, a ne da se zabranjuju", jer dosadašnja praksa pokazuje da, tamo gdje su zabranjene čitave kategorije proizvoda, kao što su alkohol i cigarete, makijavelističke politike gdje cilj opravdava sredstvo – ne funkcionišu, već jednostavno tjeraju potrošače na kupovinu ilegalnih, nereguliranih i neoporezovanih proizvoda. Dakle, s obzirom na prethodno elaborirano, potrebno je duhanske i nikotinske vrećice zakonski regulirati odvojeno i ne toliko strogo. Zbog toga je bitno znati razliku: nikotinska vrećica je proizvod bez duhana koji ispušta nikotin kroz desni korisnika, dok SNUS dolazi u obliku praha i sadrži mljeveni duhan. Sve se ovo može objasniti činjenicom da je efikasnije primijeniti ograničenja u „najranijim

fazama rasta", kakva je situacija sa nikotinskim vrećicama, jer SNUS ipak postoji od 1919. godine.

S obzirom na to da zakonska regulativa ne poznaje takve proizvode, odnosno nakon njihove pojave nije se modificirala, dolazi do vakuuma koji najbolje odgovara onima koji prodaju duhanske proizvode, gdje uslijed nepostojanja izričite zabrane prodavači slobodno prodaju nikotinske vrećice kao i sve druge proizvode. Važno je naglasiti da se nikotinske vrećice prave od sintetskog, dakle vještačkog nikotina, i na taj način se vješto izbjegava njihovo svrstavanje u duhanske proizvode.

Studije ukazuju na naglašavanje razlike, i to da nikotinske vrećice ne sadrže duhan i one su proizvod koji stručnjaci svrstavaju u proizvode smanjene štetnosti u odnosu na pušenje cigareta. Takvi proizvodi nove generacije, bez izgaranja duhana, imaju važnu ulogu u borbi protiv pušenja, a po mnogima su i vid pomoći koja djeluje kod smanjenja, kao i potpunog prestanka pušenja. Stoga je preporuka ove javne politike da njegova prodaja treba biti kontrolirana, tj. da SNUS i nikotinske vrećice trebaju biti dostupne odraslim punoljetnim osobama koje ih žele kupovati i koristiti.

S druge strane, kada je u pitanju oblast zdravstva i obrazovanja, važno je naglasiti da je saradnja sa zdravstvenim i odgojno-obrazovnim ustanovama od krucijalne važnosti za prevenciju upotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica, te generalno prevenciju upotrebe duhanskih i nikotinskih proizvoda. Podrška odgojno-obrazovnim ustanovama ne smije izostati i one se moraju aktivno uključiti u spomenuti proces prevencije. Postoji nekoliko načina na koje se može sarađivati sa školama i djelovati u partnerskom odnosu, a navedeni su u tekstu koji slijedi.

PODZAKONSKI I INTERNI AKTI ŠKOLA

Neophodno je donijeti pravilnik na nivou resornog ministarstva i interne akte škola o nultoj stopi tolerancije prema upotrebi duhanskih i nikotinskih proizvoda u obrazovnim ustanovama za učenike, nastavnike, administrativno i tehničko osoblje te sve posjetioce.

Pravilnik treba da sadrži:

- definiciju osnovnih pojmova;
- obrazloženje (zašto se donosi);
- ciljeve i zadatke;
- opis lica na koja se odnosi, uloge, odgovornosti (ministar, direktor, nastavnik…);
- popis proizvoda koji se ne toleriraju;
- okolnosti u kojima se primjenjuje, mjesto i vrijeme (školska zgrada, dvorište, izleti, posjete…);
- odrediti radijus u okviru kojeg vrijedi „nulta stopa" i u pogledu prodaje i u pogledu upotrebe;
- ograničiti/zabraniti sponzorstva proizvođačima, distributerima i prodavačima duhanskih i nikotinskih proizvoda;
- definirati način isticanja „nulte stope" (posteri, naljepnice, oglasne ploče…);
- komunikacijske kanale, nivoe provedbe;
- strategije praćenja, zadužene osobe, odgovornosti;
- sankcije za učenike ili nastavnike za koje se utvrdi da koriste duhanske i nikotinske proizvode, te ponudu programa za prestanak pušenja;
- hodogram pri evidenciji i vođenju postupka prilikom kršenja pravilnika.

OBRAZOVNI PREVENTIVNI PROGRAM I PREVENTIVNE INTERVENCIJE

Izvršiti analizu nastavnih planova i programa te integrirati na dokazima zasnovane elemente prevencijske nauke kako bi se kroz nastavni proces povećao stepen znanja, utjecalo na stavove i ponašanje školske djece i mladih uključujući i pitanje zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica.

Neophodno je kreirati i razviti obrazovne programe o štetnim efektima SNUS-a i nikotinskih vrećica te ih implementirati kroz programe prevencije upotrebe duhanskih i nikotinskih proizvoda. Spomenuto je moguće realizirati kroz radionice, predavanja ili prezentacije, koji se mogu implementirati kroz redovnu nastavu ili dodatne aktivnosti u školi. Ovi programi trebaju biti prilagođeni uzrastu učenika i osmišljeni da budu interaktivni i angažirajući.

Preventivne intervencije u školskoj sredini moguće je realizirati kroz formiranje školskih klubova ili vannastavnih aktivnosti koji se bave temom promocije zdravlja i prevencije, uključujući i temu SNUS-a i nikotinskih vrećica. Ovi klubovi mogu organizirati aktivnosti poput kampanja za jačanje svijesti, javnih govora ili volonterskih projekata.

Neophodno je kreirati programe vršnjačke edukacije u školskoj sredini koji će razviti i osnažiti znanje, kompetencije i vještine vršnjačkih edukatora u oblasti prevencije i promocije zdravlja. Vršnjački edukatori trebaju imati značajnu ulogu u preventivnim intervencijama u školskoj sredini uključujući i pitanje prevencije pušenja sa segmentom koji se odnosi na štetnost zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica.[21]

21 Npr. konkretno u Kantonu Sarajevo mogu se realizirati kroz Programe prevencije ovisnosti, a u okviru Kataloga registriranih programa Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo te Instituta za razvoj preduniverzitetskg obrazovanja Kantona Sarajevo. Ovaj model se može proširiti i na ostale kantone.

Jačanje napora u oblasti prevencije zahtijeva stručni razvoj ključnih profesionalaca – kako bi se osigurao odgovarajući rezultat kada je u pitanju prevencija i promocija zdravlja, uključujući i pitanje prevencije pušenja i zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica kod djece i mladih. Neophodno je osigurati stručnu edukaciju u oblasti prevencije i promocije zdravlja ključnih profesionalnih grupa, kao što su školski nastavnici, vaspitači u obdaništu i socijalni radnici, psiholozi/pedagozi. Razvoj treninga i dalja edukacija ključnih profesionalaca zahtijevaju kontinuiranu saradnju sa visokoškolskim obrazovnim ustanovama i profesionalnim udruženjima uz podršku nadležnih ministarstava i Odjeljenja za zdravstvo Vlade Brčko distrikta BiH.

Neophodno je osnažiti ulogu zdravstvenih profesionalaca u oblasti institucionalnog javnog zdravstva kroz jačanje organizacijskih segmenata u oblasti prevencije i promocije zdravlja, koja bi trebala imati dostatne resurse i ljudske potencijale za rad sa određenim populacijskim skupinama, uključujući djecu i mlade. U oblasti primarne zdravstvene zaštite u segmentu pružanja usluga zdravstvene zaštite školskoj djeci i omladini potrebno je sačiniti smjernice za savjetovanje školske djece i mladih o prevenciji pušenja, uključujući i pitanje zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica.

Resorna ministarstva zdravstva trebaju inicirati pokretanje opsežnih informativnih kampanja o štetnosti pušenja i zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica kod djece i mladih, a općine i kantoni trebaju periodično osigurati sredstva za provođenje istraživanja o životnim stilovima djece i mladih, uključujući i pitanje zloupotrebe SNUS-a i nikotinskih vrećica, kako bi se mogli analizirati rezultati preventivnih i promotivnih akcija te usvojenih zakona i propisa.

Neophodno je osnažiti kapacitete donosilaca odluka, kreatora javnog mišljenja i kreatora politika na svim nivoima o prevenciji i promociji zdravlja kroz edukaciju, uključujući i edukaciju prema metodologiji Evropskog prevencijskog kurikuluma[22] u području prevencije korištenja psihoaktivnih supstanci. Trenutno je u BiH izuzetno mali broj licenciranih trenera/trenerica za ovu vrstu edukacije.[23]

RAZVOJ RESURSA ZA NASTAVNIKE

Kreiranje resursa i materijala za nastavnike, pedagoge, psihologe, socijalne radnike pomoći će im da uključe teme o SNUS-u u svoju nastavu, kao i savjete i upute o tome kako efikasno komunicirati sa učenicima o ovoj temi.

RADIONICE ZA RODITELJE

Organizirati radionice ili seminare za roditelje o rizicima SNUS-a i nikotinskih vrećica te o tome kako prepoznati znakove upotrebe kod svoje djece. Edukacija roditelja može biti ključna u podršci mladima da ostanu zdravi i izbjegavaju konzumaciju duhanskih i nikotinskih proizvoda.

SARADNJA SA VANŠKOLSKIM ORGANIZACIJAMA

Potrebno je ojačati i ostvariti partnerstvo sa institucionalnim javnim zdravstvom, nevladinim (lokalnim) organizacijama koje se bave prevencijom zloupotrebe droga, javnim zdravljem ili mladima kako bi se zajedno osmislile i provele preventivne akcije, programi i kampanje o rizicima SNUS-a i nikotinskih vrećica (udruženja, škole sporta, sportski klubovi…).

MEDIJSKA AKTIVNOST U ZAJEDNICI

Općine bi trebale kreirati medijske kampanje u zajednici sa jasnim promotivnim porukama usmjerenim ka osobama mlađim od 18 godina. U njima bi mogla učestvovati mlada, afirmisana lica (sportisti, glumci, pjevači…) kako bi djeci ukazala na pozitivne primjere i vrijednosti.

Kroz ove aktivnosti i saradnju sa školama može se postići širok utjecaj na jačanje svijesti o rizicima SNUS-a i nikotinskih vrećica među mladima i podrška njihovom zdravom razvoju. Važno je da se ovi napori kontinuirano prate i evaluiraju kako bi se osiguralo da su efikasni u postizanju ciljeva prevencije konzumacije duhanskih i nikotinskih proizvoda.

22 Priručnik za donosioce odluka, kreatore javnog mišljenja i kreatore politika utemeljenih na dokazima u području prevencije korištenja psihoaktivnih supstanci. Sarajevo: Udruženje za prevenciju ovisnosti Narko-ne: Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, 2022.Dostupno na: https://prevencija.ba/wp-content/uploads/Evropski-prevencijski-kurikulum-prirucnik.pdf.

23 https://prevencija.ba/oblasti-djelovanja/zivotna-sredina/evropski-prevencijski-kurikulum/

5.

DODATAK ZA POLITIKU: IZMJENE I DOPUNE ZAKONA I PODZAKONSKI AKTI

U ovom dijelu javne politike dati su prijedlozi izmjena i dopuna zakona i podzakonskih akata koji su razvrstani po nivoima vlasti: državni nivo vlasti, entitetski i kantonalni nivo vlasti.

DRŽAVNI NIVO

– Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini

– Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o duhanu u Bosni i Hercegovini

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini

U članu 4. stavu 2. Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH", br. 49/2009, 49/2014, 60/2014, 91/2017 i 50/2022) u tački b) iza riječi „duhanske prerađevine" dodaju se riječi „i drugi srodni proizvodi".

U članu 6. mijenja se naziv člana, gdje se pored riječi „duhanske prerađevine" dodaju riječi „i drugi srodni proizvodi". Zatim, u stavu 1. iza tačke c) dodaje se nova tačka d), koja glasi: „duhanske vrećice – SNUS".

U članu 6. iza stava 4. tačke b) dodaje se nova rečenica, koja glasi: „Duhan za oralnu upotrebu (SNUS) je svaki duhanski proizvod koji se upotrebljava za oralnu upotrebu, osim onih namijenjenih za udisanje ili žvakanje, koji je izrađen u cijelosti ili djelimično od duhana, u obliku praha ili čestica ili bilo kakvoj kombinaciji tih oblika, pakovan u vrećice ili porozne vrećice."

Iza člana 6. dodaje se član 6a, koji glasi:

„Član 6a

(Drugi srodni proizvodi)

Drugi srodni proizvodi u smislu ovog zakona su proizvodi sa ili bez nikotina, koji se ne sastoje od duhana, ali koji u pogledu drugih kriterija odgovaraju duhanskim proizvodima, kao što su nikotinske vrećice – proizvodi za jednokratnu upotrebu koji sadrže nikotin ili jedinjenja nikotina i druge sastojke, upakovani u vrećice ili porozne vrećice i isključivo su namijenjeni oralnoj upotrebi."

OBRAZLOŽENJE:

I – USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini sadržan je u odredbi člana IV 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, prema kojem je Parlamentarna skupština BiH nadležna za „donošenje zakona koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva ili za izvršenje funkcija Skupštine Bosne i Hercegovine prema ovom Ustavu".

II – RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Zbog privredne i fiskalne važnosti prometa duhana i duhanskih proizvoda u Bosni i Hercegovini, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donosi razvojne mjere i privredne politike, a ujedno pruža i zaštitu stanovništva od negativnih utjecaja.

Uvidom u postojeću zakonsku regulativu možemo primijetiti da duhanske vrećice, odnosno SNUS, kao i nikotinske vrećice još uvijek u Bosni i Hercegovini nisu regulirane ni prepoznate kao duhanski ili srodni proizvodi, te kao takvi ne podliježu oporezivanju akcizama na robu, što uvoznicima i prodavačima svakako predstavlja olakšicu.

S obzirom na to da se tržište duhana i duhanskih proizvoda, kao i svako drugo tržište, kontinuirano mijenja te ide u smjeru razvoja novih i dopunskih proizvoda koji u svom sastavu ne sadrže standardni duhan, ali sadrže nikotin ili obratno, bilo bi potrebno kroz izmjene i/ili dopune predložiti uvođenje novog akciznog proizvoda – nikotinske i duhanske vrećice.

Upravo zbog toga smatramo da bi trebalo mijenjati, odnosno dopunjavati postojeću zakonsku regulativu kako bi se mladima onemogućio dolazak do ovakvih proizvoda. Posebno bi trebalo obratiti pažnju na marketinške kampanje koje su usmjerene na maloljetnike i tinejdžere, jer su njih uvijek privlačile stvari koje su trenutno aktuelne, odnosno moderne, bilo kroz okruženje ili putem interneta. Zbog toga se u što kraćem periodu mora zaustaviti prodaja SNUS-a i nikotinskih vrećica ciljanoj populaciji, kako bi se zaustavio negativan trend koji vlada među mladima u našoj državi.

III – OBRAZLOŽENJE PREDLOŽENIH MJERA

Predloženim izmjenama i dopunama članova 4. i 6. ovog zakona duhanske vrećice i SNUS bi se prepoznali kao akcizna roba i prema njima bi se primijenio princip uvoza, prodaje i oporezivanja baš kao i za svaku akciznu robu, čime bi se uredilo ovo područje i stavilo pod kontrolu države.

IV – FINANSIJSKA SREDSTVA

Za provedbu ovoga zakona neće biti potrebna dodatna finansijska sredstva iz Budžeta Bosne i Hercegovine, ali će se budžet Bosne i Hercegovine predloženim izmjenama i dopunama značajno povećati.

Odredbe Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH", br. 49/2009, 49/2014, 60/2014, 91/2017 i 50/2022) koje se mijenjaju i dopunjuju navedene su u tekstu koji slijedi.

DIO DRUGI – AKCIZA

GLAVA I – PREDMET OPOREZIVANJA

Član 4.

(Akcizni proizvodi)

(1) Predmet oporezivanja je promet akciznih proizvoda koji su proizvedeni u Bosni i Hercegovini kada ih proizvođač prvi put stavlja u promet i/ili uvoz akciznih proizvoda u Bosnu i Hercegovinu (u daljnjem tekstu: BiH).

(2) Akciznim proizvodima, u smislu stava (1) ovog člana, smatraju se:

a) naftni derivati;

b) duvanske prerađevine;

c) bezalkoholna pića;

d) alkohol, alkoholna pića i voćna prirodna rakija;

e) pivo i vino;

f) kafa;

g) biogoriva i biotečnosti.

Član 6.

(Duvanske prerađevine)

Duvanskim prerađevinama u smislu člana 4. stava (2) tačke b) ovog zakona smatraju se:

a) cigarete;

b) cigare i cigarilosi;

c) duvan za pušenje;

1) rezani duvan za motanje cigareta;

2) ostali duvan za pušenje.

(2) Cigaretama se smatraju:

a) smotuljci duvana prikladni za pušenje, obavijeni omotom koji nije od prirodnog duvana;

b) proizvodi slični cigaretama koji se sastoje od smotuljaka duvana obavijeni jednostrukim i

dvostrukim omotačem. Spoljni omotač je izrađen od materijala koji nije list prirodnog duvana i postavljen je u pravoj liniji uzdužno;

c) duvanski štapići koji se jednostavnim neindustrijskim postupkom stavljaju u papirni omot za cigarete ili se umotavaju u papirne listiće;

d) duvanski proizvodi stavljeni u promet pod nazivom cigarete.

(3) Cigare i cigarilosi su smotuljci duvana koji su obavijeni spoljnim zaštitnim listom duvana.

(4) Duvan za pušenje obuhvata:

a) rezani ili na drugi način usitnjeni, pleteni ili u blokove presovani duvan koji je prikladan za

pušenje bez dalje industrijske obrade;

b) ostali duvan za pušenje koji je prikladan za pušenje i stavljen u maloprodaju, a koji ne potpada pod st. (2) i (3) ovog člana. Ostalim duvanom za pušenje smatraju se i ostaci listova duvana i nusproizvodi nastali preradom duvana ili proizvodnjom duvanskih prerađevina.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o duhanu u Bosni i Hercegovini

U članu 1. Zakona o duhanu u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH", br. 32/10) iza riječi „promet duhanskih proizvoda", a prije „proizvoda u Bosni i Hercegovini" dodaju se nove riječi „i srodnih proizvoda".

U članu 5. stavu 5. tački d) iza riječi „ali ne i pušenje" dodaju se riječi „uključujući i duhanske vrećice – SNUS".

U članu 5. stavu 5. alineji 13. iza riječi „ali ne i pušenje" dodaju se riječi „uključujući i duhanske vrećice – SNUS".

U članu 5. stavu 5. iza alineje 13. dodaje se nova definicija, koja glasi: „2) Duhan za oralnu upotrebu (SNUS) – svaki duhanski proizvod koji se upotrebljava za oralnu upotrebu osim onih namijenjenih za udisanje ili žvakanje, koji je izrađen u cijelosti ili djelimično od duhana, u obliku praha

ili čestica ili bilo kakvoj kombinaciji tih oblika, pakovan u vrećice ili porozne vrećice." Dosadašnje tačke od 2. do 5. postaju tačke od 3. do 6.

OBRAZLOŽENJE:

I – USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini sadržan je u odredbi člana IV 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine, prema kojem je Parlamentarna skupština BiH nadležna za „donošenje zakona koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva ili za izvršenje funkcija Skupštine Bosne i Hercegovine prema ovom Ustavu".

II – RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Zbog privredne i fiskalne važnosti prometa duhana i duhanskih proizvoda u Bosni i Hercegovini Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donosi razvojne mjere i privredne politike, a ujedno pruža i zaštitu stanovništva od negativnih utjecaja.

Uvidom u postojeću zakonsku regulativu uočava se da duhanske vrećice, odnosno SNUS, još uvijek u Bosni i Hercegovini nisu regulirani niti prepoznati kao duhanski ili srodni proizvodi, te kao takvi ne podliježu oporezivanju akcizama na robu, što uvoznicima i prodavačima svakako predstavlja olakšicu i čime je stvoren zakonski vakuum za ovu vrstu proizvoda.

S obzirom na to da se tržište duhana i duhanskih proizvoda, kao i svako drugo tržište, kontinuirano mijenja te ide u smjeru razvoja novih i dopunskih proizvoda koji u svom sastavu sadrže duhan, bilo bi potrebno kroz izmjene i/ili dopune predložiti uvođenje novog proizvoda – duhanske vrećice.

Upravo zbog toga smatramo da bi trebalo mijenjati, odnosno dopunjavati postojeću zakonsku regulativu kako bi se mladima onemogućio dolazak do ovakvih proizvoda. Posebno bi trebalo obratiti pažnju na marketinške kampanje koje su usmjerene na maloljetnike i tinejdžere, jer su njih uvijek privlačile stvari koje su trenutno aktuelne, odnosno moderne, bilo kroz okruženje ili putem interneta.

Zbog toga se u što kraćem periodu mora zaustaviti prodaja SNUS-a i nikotinskih vrećica ciljanoj populaciji, kako bi se zaustavio negativan trend koji vlada među mladima u našoj državi.

Kako bi ovi proizvodi bili prepoznati kao akcizni proizvodi i podvrgnuti strogoj kontroli, potrebno je prije svega izmijeniti i dopuniti Zakon o duhanu Bosne i Hercegovine kao temeljni zakon koji regulira duhan, njegovu proizvodnju i promet, a da bi se on kasnije kroz razrade svrstao kao akcizni.

III – OBRAZLOŽENJE PREDLOŽENIH MJERA

Predloženim izmjenama i dopunama članova 1. i 5. ovog zakona prepoznale bi se duhanske vrećice kao duhanski proizvod, a kasnije i kroz izmjene Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini kao akcizna roba i prema njima bi se primijenio princip uvoza, prodaje i oporezivanja baš kao i za svaku akciznu robu, čime bi se uredilo ovo područje i stavilo pod kontrolu države.

IV – FINANSIJSKA SREDSTVA

Za provedbu ovoga zakona neće biti potrebna dodatna finansijska sredstva iz Budžeta Bosne i Hercegovine, ali će on imati implikacije na budžet Bosne i Hercegovine u smislu njegovog povećanja.

Odredbe Zakona o duhanu u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH", br. 32/10) koje se mijenjaju i dopunjuju navedene su u tekstu koji slijedi.

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Predmet Zakona)

Zakonom o duhanu Bosne i Hercegovine uređuje se: proizvodnja, organizacija proizvodnje, otkup, obrada, prerada i promet sirovog duhana u listu, te proizvodnja i promet duhanskih proizvoda u Bosni i Hercegovini.

Član 5.

(Značenje pojedinih izraza u Zakonu)

(1) Duhan čine listovi kultivirane biljne vrste Nicotiana tabacum L. u svim oblicima i stepenima uzgoja i u svim fazama obrade i pakiranja koji ne služe krajnjoj potrošnji

(neobrađeni duhan).

(2) Sirovi duhan je osušeno i nefermentirano, odnosno neobrađeno duhansko lišće, koje se ne može upotrebljavati za proizvodnju duhanskih proizvoda.

(3) Duhanska sirovina je dorađeni duhan, list ili strips, duhanska folija i ekspandirani nerv, koji se koriste za proizvodnju duhanskih proizvoda.

(4) Fermentirani duhan je duhan obrađen tehnološkim postupkom i to sezonskom i vansezonskom fermentacijom i termičkom obradom.

(5) Duhanski proizvodi su svi proizvodi koji su napravljeni od duhana i koji su namijenjeni krajnjoj potrošnji u vidu pušenja, žvakanja ili sisanja i šmrkanja.

a) Cigare i cigarilosi su:

1) svici duhana koji se mogu pušiti u datom stanju i koji su u cjelini izrađeni od prirodnog duhana;

2) svici duhana koji se mogu pušiti u datom stanju i čiji je vanjski omotač od prirodnog duhana;

3) svici duhana od mješavine ižiljenog duhana s vanjskim omotačem u prirodnoj boji cigare koji potpuno pokriva proizvod.

b) Cigarete su:

1) svici duhana koji se mogu pušiti u datom stanju, a koji ne spadaju u cigare i cigarilose iz stava (5) tačka a) ovog člana;

2) svici duhana koji se na jednostavan, neindustrijski i industrijski način stavljaju u papirne tube za cigarete;

3) svici duhana koji se na jednostavan, neindustrijski način uvijaju u papir za cigarete.

c) Duhan za pušenje je:

1) duhan koji je rezan ili na drugi način usitnjen, iskidan ili presovan u blokove i koji se može pušiti bez dalje industrijske obrade;

2) duhan koji je namijenjen za prodaju u trgovini na malo, a koji ne spada u proizvode iz stava (5) tač. a) i b) ovog člana i koji se može pušiti.

d) Ostali duhanski proizvodi su:

1) duhan namijenjen za prodaju u trgovinama na malo, koji se može koristiti bez dalje industrijske obrade i koji je specijalno pripremljen za žvakanje, šmrkanje ili sisanje, ali ne i pušenje;

2) proizvodi koji se u cjelini ili djelimično sastoje od supstanci koje nisu duhan, ali koji u pogledu drugih kriterija odgovaraju proizvodima iz stava (5) tačka a) ili tačka c) ovog člana i koji se, u smislu poreskih i drugih zakona, tretiraju kao cigarete ili duhan za pušenje;

3) proizvodi koji se djelimično sastoje od supstanci koje nisu duhan, ali koji u pogledu drugih kriterija odgovaraju proizvodima iz stava (5) tačka b) ovog člana i koji se, u smislu poreskih i drugih zakona, tretiraju kao cigare i cigarilosi ako ispunjavaju jedan od sljedećih uslova:

– imaju omotač od prirodnog duhana,

– imaju omotač i povoj od duhanske folije,

– imaju omotač od duhanske folije;

4) proizvodi koji se djelimično sastoje od supstanci koje nisu duhan, ali u pogledu drugih kriterija odgovaraju proizvodima iz stava (5) tačke d) alineje 1) ovog člana.

(6) Domaći duhanski proizvodi su duhanski proizvodi koje je proizvelo lice u Bosni i Hercegovini koje je upisano u Registar proizvođača duhanskih proizvoda i Registar o markama duhanskih proizvoda, u skladu s ovim zakonom.

(7) Proizvodnja duhana je proizvodnja rasada duhana, uzgoj duhana u polju, berba, sušenje, sortiranje i pakiranje duhana kod proizvođača.

(8) Obrada duhana je sređivanje i industrijska fermentacija duhana, te druge radnje u tehnološkom postupku obrade i pakiranja duhana.

(9) Proizvodnja duhanskih proizvoda je industrijski postupak u proizvodnji i pakiranju proizvoda napravljenih od duhana koji su namijenjeni pušenju, žvakanju, šmrkanju i sisanju.

(10) Proizvođač duhana je privredno društvo, preduzetnik ili fizičko lice koje proizvodi duhan i koje je upisano u Registar proizvođača duhana, odnosno u Evidencijsku listu proizvođača duhana.

(11) Organizatorom proizvodnje smatra se preduzeće ili drugo pravno lice koje se bavi organizacijom proizvodnje duhana na vlastitom posjedu, zakupljenom zemljištu ili u saradnji s fizičkim licima (zemljoradnicima) posjednicima ili zakupcima zemljišta;

(12) Obrađivač duhana je privredno društvo, preduzetnik koji obrađuje duhan i koji je upisan u Registar obrađivača duhana.

(13) Proizvođač, trgovac na veliko, odnosno trgovac na malo duhanskim proizvodima je privredno društvo, preduzetnik, koji proizvodi, prodaje na veliko ili na malo proizvode iz stava (5) ovog člana i koji je upisan u Registar proizvođača duhanskih proizvoda, odnosno Registar trgovaca na veliko duhanskim proizvodima, kao i u Evidencijsku listu o trgovcima na malo duhanskim proizvodima.

(14) Otkup duhana je preuzimanje sirovog duhana u listu od proizvođača i procjena kvaliteta tog duhana.

(15) Uvoznik duhana i duhanskih proizvoda je privredno društvo, odnosno preduzeće koje uvozi u svoje ime i za svoj račun proizvode iz st. (1), (4) i (5) ovog člana i koje je upisano u Registar uvoznika duhana.

(16) Izvoznik duhana i duhanskih proizvoda je privredno društvo, odnosno preduzeće koje izvozi u svoje ime i za svoj račun proizvode iz st. (1), (4) i (5) ovog člana i koje je upisano u Registar izvoznika duhana.

(17) Promet duhana, odnosno fermentiranog duhana je trgovina, kao i uvoz i izvoz duhana, odnosno fermentiranog duhana.

(18) Promet duhanskih proizvoda je trgovina, kao i uvoz i izvoz duhanskih proizvoda.

(19) Nadležni organi su: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine – na teritoriji Bosne i Hercegovine; Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – na području Federacije Bosne i Hercegovine; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske – na području Republike Srpske; Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Vlade Brčko distrikta – na području Brčko distrikta.

ENTITETSKI NIVO (FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE)

– Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje

– Inicijativa prema Federalnom ministarstvu zdravstva za donošenje uredbe o nikotinskim vrećicama bez duhana

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje

U članu 1. iza svake riječi „i pušenje" treba dodati „i drugu oralnu upotrebu".

U članu 2. stavu 1. tački 3. na kraju ove tačke, iza riječi „u poroznim vrećicama", treba dodati rečenicu: „Duhan za oralnu upotrebu podrazumijeva i SNUS u vidu duhanskih vrećica."

U članu 2. stavu 1., iza tačke 3. dodaje se nova tačka 4, koja glasi: „Duhan za oralnu upotrebu (SNUS) – svaki duhanski proizvod koji se upotrebljava za oralnu upotrebu, osim onih namijenjenih za udisanje ili žvakanje, koji je izrađen u cijelosti ili djelimično od duhana, u obliku praha ili čestica ili bilo kakvoj kombinaciji tih oblika, pakovan u vrećice ili porozne vrećice."

U članu 2. iza tačke 9. dodaje se nova tačka 10, koja glasi: „'Srodni proizvodi' u smislu ovog zakona su proizvodi sa ili bez nikotina (prirodnog ili vještačkog) koji se ne sastoje od duhana, ali koji u pogledu drugih kriterija odgovaraju duhanskim proizvodima, kao što su nikotinske vrećice – proizvodi za jednokratnu upotrebu koji sadrže nikotin ili jedinjenja nikotina i druge sastojke, upakovani u vrećice ili porozne vrećice i isključivo su namijenjeni oralnoj upotrebi."

Dosadašnje tačke od 10. do 50. postaju tačke od 12. do 52.

U članu 25. u naslovu i cijelom članu iza svake riječi „duhanskim" treba dodati riječi „i srodnim", i iza riječi „pušenje" treba dodati „i oralnu upotrebu".

OBRAZLOŽENJE:

I – USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u odredbi člana III 2. e), a u vezi sa članom III 3 (3) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je utvrđeno da federalna vlast ima pravo utvrđivati politiku i donositi zakone koji se tiču socijalne politike, kao i člana IV A 20. (1) d), kojim je propisano da je Parlament Federacije Bosne i Hercegovine nadležan za donošenje zakona o vršenju funkcija federalne vlasti.

II – RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Uvidom u postojeću zakonsku regulativu možemo zapaziti da duhanske vrećice, odnosno SNUS, kao i nikotinske vrećice još uvijek u Bosni i Hercegovini nisu regulirane niti prepoznate kao duhanski ili srodni proizvodi, te kao takvi ne podliježu oporezivanju akcizama na robu, što uvoznicima i prodavačima svakako predstavlja olakšicu.

S obzirom na to da se tržište duhana i duhanskih proizvoda, kao i svako drugo tržište, kontinuirano mijenja te ide u smjeru razvoja novih i dopunskih proizvoda koji u svom sastavu ne sadrže standardni duhan, ali sadrže nikotin ili obratno, bilo bi potrebno kroz izmjene i/ili dopune predložiti uvođenje novog akciznog proizvoda – nikotinske i duhanske vrećice.

Kako bi se ovaj proizvod odredio kao akcizni na nivou Bosne i Hercegovine, potrebno je stvoriti temelj kroz izmjene i dopune Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje („Službene novine FBiH", broj 38/22) kao i izmjene i dopune Zakona o duhanu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH", broj 32/10) kako bi se zakonska regulativa koja tretira ovu oblast harmonizirala.

Upravo zbog toga smatramo da bi trebalo mijenjati, odnosno dopunjavati postojeću zakonsku regulativu kako bi se mladima onemogućio dolazak do ovakvih proizvoda. Posebno bi trebalo obratiti pažnju na marketinške kampanje koje su usmjerene na maloljetnike i tinejdžere, jer su njih uvijek privlačile stvari koje su trenutno aktuelne, odnosno moderne, bilo kroz okruženje ili putem interneta. Na taj način bi država ostvarila fiskalnu korist od prometa ovih proizvoda njihovim stavljanjem pod kontrolu.

Zbog toga se u što kraćem periodu mora zaustaviti prodaja SNUS-a i nikotinskih vrećica ciljanoj populaciji, kako bi se zaustavio negativan trend koji vlada među mladima u našoj državi.

III – OBRAZLOŽENJE PREDLOŽENIH MJERA*

Predloženim izmjenama i dopunama seta zakona koji tretiraju ovu vrstu proizvoda mladima bi se onemogućili dolazak i uživanje proizvoda koji nisu za njihov uzrast, a država bi ostvarila fiskalnu korist od prometa ovih proizvoda njihovim stavljanjem pod kontrolu.

IV – FINANSIJSKA SREDSTVA

Za provedbu ovog zakona neće biti potrebna dodatna finansijska sredstva iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, ali će izmjena seta predmetnih zakona imati implikacije na budžet u smislu njegovog povećanja.

Odredbe Zakona o kontroli i ograničenoj upotrebi duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje („Službene novine FBiH", broj 38/22) koje se mijenjaju i dopunjuju navedene su u tekstu koji slijedi.

POGLAVLJE I – OSNOVNE ODREDBE

Član 1. (Predmet)

Ovim zakonom, u cilju zaštite i unapređenja zdravlja stanovništva, uređuju se mjere za zabranu i ograničenje upotrebe duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje, zabranu njihovog reklamiranja, promocije i sponzorisanja, sprječavanje pristupa maloljetnim licima tim proizvodima, sastav duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje, obavezne oznake na pakovanjima, suzbijanje štetnih posljedica, preventivne mjere, osnivanje Federalne komisije za kontrolu upotrebe duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje i nadzor nad provođenjem zakona.

Član 2.

(Definicije)

U smislu ovog zakona:

1) Duhan je kultivisana biljka vrste Nicotiana tabacum L. u svim oblicima i stepenima uzgoja i u svim fazama obrade i pakovanja, koja ne služi krajnjoj potrošnji (neobrađeni duhan).

2) Duhan za samostalno motanje je duhan koji se može upotrebljavati za izradu cigareta koju obavljaju sami potrošači ili maloprodajna mjesta.

3) Duhan za oralnu upotrebu je svaki duhanski proizvod za oralnu upotrebu, osim onog namijenjenog za šmrkanje (upotrebu putem nosa) ili žvakanje, izrađen u potpunosti ili dijelom od duhana, u obliku praha ili čestica, ili u bilo kojoj kombinaciji tih oblika, posebno onaj u vrećicama ili poroznim vrećicama.

4) Duhan za lulu je duhan koji se može upotrebljavati putem postupka izgaranja i koji je namijenjen isključivo za korištenje u luli.

5) Vodena lula je naprava za pušenje kod koje dim prolazi kroz posudu s vodom i hladi se prije udisanja kroz savitljivo crijevo. Vodena lula podrazumijeva nargilu, hookah, šišu.

6) Duhan za vodenu lulu je duhanski proizvod koji se može upotrebljavati putem vodene lule i smatra se duhanskim proizvodom za pušenje.

7) Duhan za žvakanje je bezdimni duhanski proizvod posebno namijenjen za žvakanje.

8) Duhan za šmrkanje je bezdimni duhanski proizvod koji se može upotrebljavati putem nosa.

9) Novi duhanski proizvod je duhanski proizvod koji ne pripada nijednoj od sljedećih kategorija:

- cigarete,

- duhan za samostalno motanje,

- duhan za lule,

- duhan za vodene lule,

- cigare,

- cigarilosi,

- duhan za žvakanje,

- duhan za šmrkanje ili duhan za oralnu potrošnju,

a stavljen je na tržište nakon stupanja na snagu ovog zakona.

10) Cigareta je smotuljak duhana s vanjskim omotom od papira koji se može upotrebljavati postupkom njegovog izgaranja.

11) Cigara je smotuljak duhana s vanjskim omotom od prirodnog duhana, teži od tri grama, i koji se može upotrebljavati postupkom njegovog izgaranja.

12) Cigarilos je cigara najveće težine do tri grama po komadu.

13) Aditiv je tvar, osim duhana, koja je dodana duhanskom proizvodu, pojedinačnom pakovanju ili bilo kakvom vanjskom pakovanju.

14) Biljni proizvod za pušenje je proizvod na bazi biljaka, trava ili voća koji ne sadrži duhan, a može se upotrebljavati putem postupka izgaranja.

15) Elektronska cigareta u smislu ovog zakona je proizvod koji se može koristiti za pušenje upotrebom pare koja sadrži nikotin putem usnika ili bilo kojeg sastavnog dijela tog proizvoda, uključujući uložak, posudu za ponovno punjenje i uređaj bez uloška ili posude. Elektronske cigarete mogu biti potrošne ili ponovno punjive putem posude za ponovno punjenje ili ponovno punjive pomoću uložaka za jednokratnu upotrebu.

16) Posuda za ponovno punjenje je posuda koja sadrži tekućinu s nikotinom, a koja se može koristiti za ponovno punjenje elektronske cigarete.

17) Duhanski proizvod je proizvod koji je u cijelosti ili djelimično napravljen od duhana, koji jest ili nije genetički modificiran, i proizveden je za njegovu upotrebu putem pušenja, ušmrkavanja, usisavanja, žvakanja, ili bilo koje druge vrste upotrebe.

18) Duhanski dim je dim koji se oslobađa iz zapaljenog duhanskog proizvoda namijenjenog pušenju i dim koji se oslobađa iz pluća prilikom pušenja.

19) Bezdimni duhanski proizvod je duhanski proizvod čija upotreba ne uključuje postupak izgaranja, uključujući duhan za žvakanje, duhan za šmrkanje i duhan za oralnu upotrebu.

20) Ostali duhanski proizvod je svaki proizvod napravljen u cijelosti ili djelomično od duhana, a nije obuhvaćen definicijom duhanskog proizvoda.

21) Emisije su tvari koje se otpuštaju prilikom namjenske upotrebe duhanskog ili srodnog proizvoda, kao što su tvari iz dima ili tvari koje se otpuštaju u procesu upotrebe bezdimnih duhanskih proizvoda.

22) Javni zatvoreni prostor je svaki prostor koji ima krov ili tavanicu (pokretnu ili nepokretnu) i potpuno zatvoreno više od polovine površine pripadajućih stijenki, javno dostupan i namijenjen individualnom ili zajedničkom korištenju, bez obzira na pravo vlasništva ili pravo pristupa, a, između ostalih, obuhvata zajedničke prostore u stambenim zgradama, sve prostore u građevinama u kojima su smještene javne institucije, ustanove i preduzeća te sve prostore u građevinama u kojima se obavljaju djelatnosti iz oblasti javnog prevoza, zdravstva, socijalne zaštite, vaspitanja i obrazovanja, trgovine, trgovački centri, prostori namijenjeni obavljanju uslužnih djelatnosti, sporta i rekreacije, ugostiteljstva, smještaja i turizma, kulture, umjetnosti i nauke, sajmova i izložbi, te prostore iz djelatnosti medija, igara na sreću, vjerskog, političkog i građanskog okupljanja, kao i svaki povezani i drugi pripadajući zatvoreni prostor, kao što su hodnici, liftovi, stepeništa, predvorja, zajedničke prostorije, toaleti, čekaonice, kantine, pomoćni objekti, magacini, podrumi, garaže.

23) Mjesto rada je svaki prostor koji služi za obavljanje poslova i može biti natkriven, polunatkriven, u potpunosti ili djelimično ograđen, bez obzira na vrstu materijala od kojeg je sagrađen, kao i svaki povezani i drugi pripadajući javni zatvoreni prostor (hodnici, liftovi, stepenice, zajednički prostori, kafeterije, kantine, toaleti i sl.). Mjesto rada uključuje i poslovna vozila pod kontrolom poslodavca, a koja služe za obavljanje poslova i usluga.

24) Sredstvo javnog prevoza je svako prevozno sredstvo, bez obzira na oblik vlasništva, kojim se uz naplatu ili drugu vrstu naknade obavlja cestovni, željeznički, zračni i vodeni prevoz putnika, uključujući žičare.

25) Sredstvo privatnog prevoza je svako prevozno sredstvo u privatnom vlasništvu kojim se obavlja cestovni i vodeni prevoz.

26) Katran je suhi, bezvodni, beznikotinski kondenzat dima.

27) Nikotin je nikotinski alkaloid koji se nalazi u duhanu.

28) Ugljični monoksid je produkt koji nastaje sagorijevanjem duhana.

29) Sastojak je duhan, aditiv, kao i svaka tvar ili element prisutan u finaliziranom duhanskom ili ostalom proizvodu, uključujući papir, filter, tintu, kapsule ili ljepila.

30) Svojstvena aroma je jasno zamjetljiv miris ili okus, osim duhanskog, koji je rezultat aditiva ili kombinacije aditiva, uključujući, ali ne ograničavajući se na aromu voća, začina, bilja, alkohola, slatkiša, mentola ili vanilije, koja je zamjetljiva prije ili tokom konzumacije duhanskog proizvoda.

31) Pušenje je radnja koja dovodi do sagorijevanja duhanskih proizvoda i ostalih proizvoda za pušenje, čime se stvara dim koji se oslobađa direktno u vazduh i udiše ga osoba koja obavlja ovu radnju.

32) Posredno ili pasivno pušenje je izloženost dimu koji dolazi iz gorućeg kraja cigarete ili nekog drugog proizvoda za pušenje, najčešće u kombinaciji s dimom koji izdahne pušač.

33) Štetna posljedica pušenja je naučno dokazana pojava oštećenja zdravlja i bolesti koje skraćuju život pušača i nepušača.

34) Upotreba podrazumijeva pušenje i sve ostale načine i vrste korištenja duhana, duhanskih proizvoda i ostalih proizvoda za pušenje.

35) Sukob interesa je sukob između službenih dužnosti i privatnih interesa lica koje nosi javni položaj, ili kandidata za javni položaj, koji ima odgovornost za kontrolu duhana i koji se može povezati s njegovim interesima ili interesima njegovih srodnika.

36) Zdravstveno upozorenje je upozorenje koje ukazuje na štetne efekte duhanskih proizvoda po zdravlje ljudi ili na druge neželjene posljedice njihove upotrebe, uključujući tekstualna upozorenja, kombinovana zdravstvena upozorenja, opšta upozorenja i informativne poruke.

37) Kombinovano zdravstveno upozorenje je zdravstveno upozorenje koje se sastoji od kombinacije teksta upozorenja i pripadajuće fotografije ili ilustracije.

38) Vanjsko pakovanje je bilo koje pakovanje u kojem su duhanski ili srodni proizvodi za pušenje stavljeni u promet i koje obuhvata jednu ili više zapakovanih jedinica, s tim da se prozirni omoti ne smatraju vanjskim pakovanjem.

39) Pojedinačno pakovanje je najmanje samostalno pakovanje duhanskog ili srodnog proizvoda za pušenje koje se stavlja na tržište.

40) Lice je svako fizičko ili pravno lice, kao i svi poslovni subjekti.

41) Nosilac javnog položaja je službeno lice, službeni predstavnik, savjetnik, inspektor, policijski zvaničnik, carinski zvaničnik ili vladin službenik izabran na centralnom ili lokalnom nivou upravljanja.

42) Prodavac je svako lice koje prodaje na malo, veliko, izvozi ili uvozi duhanske i ostale proizvode za pušenje.

43) Reklamiranje i promocija duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje je svaka aktivnost s ciljem, efektom ili vjerovatnim efektom promocije duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje ili upotrebe tih proizvoda na direktan ili indirektan način.

44) Direktna promocija duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje je promocija pojedinačnih pakovanja cigareta i ostalih proizvoda za pušenje na prodajnim mjestima na način da su istaknuti na posebnim svjetlećim podlogama ili u svjetlećim okvirima sa znakom logotipa proizvođača duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje.

45) Indirektna promocija duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje podrazumijeva:

- organizaciju događaja na kojima se ističu naziv, logotip ili druge vizuelne karakteristike koje podsjećaju na pojedine duhanske i ostale proizvode za pušenje;

- prikazivanje logotipa i drugih znakova za označavanje tih proizvoda na predmetima koji u smislu ovog zakona nisu duhanski proizvodi;

- besplatnu ponudu duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje u javnim prostorima.

46) Sponzorstvo je svaki oblik doprinosa pravnog ili fizičkog lica događaju, aktivnosti ili pojedincu čiji je cilj ili direktni ili indirektni učinak promocije duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje.

47) Donacije od strane duhanske industrije – svaki oblik finansijske ili materijalne podrške javnim ustanovama, organizacijama, sredstvima medija ili pojedincima čiji je cilj ili direktni ili indirektni učinak promocije duhana, duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje.

48) Industrija duhana obuhvata proizvođače, prodavce na veliko i uvoznike duhanskih proizvoda.

49) Duhanski proizvodi za pušenje su svi duhanski proizvodi, osim bezdimnih duhanskih proizvoda.

50) Nesagorijevajući duhan je bezdimni duhanski proizvod koji se upotrebljava putem udisanja aerosola od zagrijanog duhana, bez sagorijevanja.

Član 25.

Sprječavanje pristupa maloljetnim licima duhanskim proizvodima i ostalim proizvodima za pušenje

(1) Zabranjeno je prodavati i poklanjati duhanske proizvode i ostale proizvode za pušenje licima mlađim od 18 godina.

(2) Na svim mjestima na kojima se prodaju duhan i duhanski proizvodi mora biti vidno istaknuta oznaka o zabrani prodaje duhanskih proizvoda i ostalih proizvoda za pušenje licima mlađim od 18 godina, koja se sastoji od grafičkog znaka zabrane prodaje i teksta: „Zabranjena prodaja duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje licima mlađim od 18 godina."

(3) Prodavac može zatražiti da lice za koje smatra da je mlađe od 18 godina odgovarajućom ispravom dokaže punoljetnost. Ako lice odbije dokazati punoljetstvo odgovarajućom ispravom, prodavac je obavezan uskratiti prodaju traženog duhanskog ili drugog proizvoda za pušenje.

(4) Licima mlađim od 18 godina zabranjeno je da prodaju ili poklanjaju duhan, duhanske proizvode, kao i ostale proizvode za pušenje koji ih mogu podstaći na pušenje.

(5) Zabranjena je prodaja slatkiša, igračaka i drugih proizvoda namijenjenih djeci, a koji imaju oblik bilo koje vrste duhanskih i ostalih proizvoda za pušenje ili slikovno (crtežom) upućuju na pušenje.

(6) U cilju sprječavanja pristupa maloljetnih lica duhanskim i ostalim proizvodima za pušenje Ministarstvo može poduzimati i dodatne regulatorne mjere.

(7) Ministar donosi podzakonski akt o obliku i sadržaju oznaka o zabrani prodaje i zabrani pušenja.

Inicijativa prema Federalnom ministarstvu zdravstva za donošenje uredbe o nikotinskim vrećicama bez duhana

1. Formalno-pravni okvir za podnošenje inicijative

U proceduralnom smislu ova inicijativa se zasniva na odredbama Zakona o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine („Sl. novine FBiH", br. 1/1994, 8/1995, 58/2002, 19/2003, 2/2006 i 8/2006), i to članu 19, koji u stavu

1. propisuje da se „uredbom uređuju najvažnija pitanja iz nadležnosti Vlade Federacije, bliže uređuju odnosi za sprovođenje zakona, osnivaju stručne i druge službe Vlade i utvrđuju načela za unutrašnje ustrojstvo federalnih organa državne uprave."

U materijalno-pravnom smislu ovu inicijativu temeljimo na Ustavu Bosne i Hercegovine, Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine, Ustavu Kantona Sarajevo i drugim domaćim pravnim propisima i strateškim dokumentima kojima je propisana zaštita zdravlja ljudi.

2. Društvena opravdanost i činjenični osnov inicijative

Vjerovatno ste upoznati sa novim trendom među mlađom populacijom naših sugrađana, koji sve više koriste nikotinske vrećice, a koje su vrlo lako dostupne u Bosni i Hercegovini. One izazivaju vrtoglavice, mučninu i ovisnost, zbog čega se u što kraćem periodu mora zaustaviti njihova prodaja ciljanoj populaciji. Kako bi se zaustavio negativan trend koji vlada među mladima u našoj državi, a za koji smatramo da je tek u zamahu, nameće se potreba reguliranja njihovog uvoza i prometa. Budući da procedure izmjena i dopuna zakona traju duži vremenski period na različitim nivoima vlasti, molimo vas za hitnost u postupanju u vezi s predloženom inicijativom.

3. Mogućnosti i rješenja

Predlagači/ce inicijative svjesni su državnog uređenja i bitnosti koordinacije više nivoa vlasti po pitanju ovog problema. Inicijativom tražimo da se, budući da se trenutno radi o neuređenoj oblasti, u hitnom postupku utvrdi i donese uredba o nikotinskim vrećicama bez duhana.

U uredbi je, kako je prethodno navedeno, a radi zaštite zdravlja ljudi, potrebno utvrditi i obraditi najvažnija pitanja u vezi s nikotinskim vrećicama bez duhana prema mišljenju predlagača.

1. Predmet uredbe:

- sastav, izgled, kvalitet i svojstva nikotinskih vrećica bez duhana;

- elementarna obilježja nikotinskih vrećica, uključujući i elemente koje ne smiju sadržavati.

2. Zahtjevi u pogledu kvaliteta i sastava nikotinskih vrećica

- Šta mogu sadržavati nikotinske vrećice da bi se mogle tretirati kao takve, koja vrsta nikotina, koliko mg nikotina po jediničnom pakovanju, koje aditive smije sadržavati, a koje ne smije, sa jasnim popisom aditiva i sastojaka koje ne bi smjele sadržavati niti kao aditive niti kao zasebne tvari; koliko maksimalno nikotina smije imati jedna vrećica i u kojoj koncentraciji s ostalim dodacima kako ne bi predstavljala rizik za zdravlje ljudi.

3. Izgled i svojstva nikotinskih vrećica

- Generalne smjernice u vezi s njihovim izgledom, kako jediničnog pakovanja tako i vanjske ambalaže, koje napomene moraju biti naznačene na vanjskom pakovanju, gramaža jediničnog kao i cijelog pakovanja, upozorenja, zabrana prodaje maloljetnicima, rok trajanja, što ne smije sadržavati da ne dovede kupce u zabludu itd.

4. Zdravstvena upozorenja na pakovanjima su također bitan element, pa će se po uzoru na ostale slične proizvode i u saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo to usaglasiti.

U svrhu iznalaženja najboljih rješenja, poželjno je eventualno zakazivanje javne rasprave u koju bi se uključili različiti nivoi vlasti u svrhu koordinacije i razmjene iskustava.

KANTONALNI NIVO

– Inicijativa prema kantonalnim ministarstvima za donošenje pravilnika o nultoj stopi tolerancije za SNUS i nikotinske vrećice

Inicijativa prema kantonalnim ministarstvima za odgoj i obrazovanje za donošenje pravilnika o nultoj stopi tolerancije na SNUS i nikotinske vrećice

1. Formalni okvir za podnošenje inicijative

U materijalno-pravnom smislu inicijativu temeljimo na Ustavu Bosne i Hercegovine, Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine, Ustavu Kantona Sarajevo, poslovniku Skupštine Kantona kao i drugim domaćim pravnim propisima i strateškim dokumentima kojima je propisana zaštita zdravlja ljudi.

2. Društvena opravdanost i činjenični osnov inicijative

Vjerovatno ste upoznati sa novim trendom među mlađom populacijom naših sugrađana, koji sve više koriste SNUS (duhanske vrećice) i nikotinske vrećice, a koje su vrlo lako dostupne u Bosni i Hercegovini. Do njih mladi najčešće dolaze u školskim klupama, na školskim odmorima i izletima, na druženjima sa vršnjacima. One izazivaju vrtoglavice, mučnine i ovisnost, zbog čega se u što kraćem periodu mora zaustaviti njihova prodaja ciljanoj populaciji. Mišljenja smo da je potrebno voditi paralelno procese na svim nivoima vlasti kako bi se regulirala ova oblast. Stoga je potrebno donijeti pravilnik o nultoj stopi tolerancije na SNUS i nikotinske vrećice kako bi se ovaj problem stavio pod kontrolu.

3. Mogućnosti i rješenja

Predlagači/ice inicijative svjesni su državnog uređenja i bitnosti koordinacije više nivoa vlasti kad je riječ o ovom pitanju. Inicijativom tražimo da se, budući da se trenutno radi o neuređenoj oblasti, u hitnom postupku utvrdi i donese pravilnik o nultoj stopi tolerancije za SNUS i

nikotinske vrećice, a koji će važiti za sve osnovne i srednje škole na području jednog kantona.

U pravilniku je, kako je prethodno navedeno, a radi zaštite zdravlja ljudi, potrebno utvrditi i obraditi najvažnija pitanja u vezi sa SNUS-om i nikotinskim vrećicama, sa posebnim osvrtom na pravilnike i interne akte škola o nultoj stopi tolerancije prema upotrebi duhanskih i nikotinskih proizvoda u obrazovnim ustanovama za učenike, nastavnike, administrativno i tehničko osoblje, te sve posjetioce. Prema mišljenju predlagača, pravilnik treba da sadrži:

- definiciju osnovnih pojmova;

- obrazloženje (zašto se donosi);

- ciljeve i zadatke;

- opis lica na koja se odnosi, uloge, odgovornosti (ministar, direktor, nastavnik…);

- popis proizvoda koji se ne toleriraju;

- okolnosti u kojima se primjenjuje, mjesto i vrijeme (školska zgrada, dvorište, izleti, posjete…);

- odrediti radijus u okviru kojeg vrijedi „nulta stopa“ i u pogledu prodaje i u pogledu upotrebe;

- ograničiti/zabraniti sponzorstva proizvođačima, distributerima i prodavačima duhanskih i nikotinskih proizvoda;

- definirati način isticanja „nulte stope“ (posteri, naljepnice, oglasne ploče…);

- komunikacijske kanale, nivoe provedbe;

- strategije praćenja, zadužene osobe, odgovornosti;

- sankcije za učenike ili nastavnike za koje se utvrdi da koriste duhanske i nikotinske proizvode, te ponudu programa za prestanak pušenja;

- hodogram pri evidenciji i vođenju postupka prilikom kršenja pravilnika.

U svrhu navedenog, poželjno je eventualno zakazivanje javne rasprave u koju bi se uključili različiti nivoi vlasti u svrhu koordinacije i razmjene iskustava.

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) | Ured u Bosni i Hercegovini
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Odgovorni: Sarah Hees-Kalyan

Tel.: +387 33 722 010
Fax: +387 33 613 505
E-mail: **fes@fes.ba**
www.fes.ba

DTP: Filip Andronik

Publikaciju možete naručiti na e-mail: fes@fes.ba.
Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-Ebert-Stiftung. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji.

Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftung.

UTJECAJ SNUS-A I NIKOTINSKIH VREĆICA NA JAVNO ZDRAVLJE I ZDRAVLJE MLADIH

Djeca i mladi kojima su dostupni duhanski i nikotinski proizvodi mogu postati ovisni pri nižem ili povremenom konzumiranju, za razliku od odraslih. Djeca su zbog svoje niske tjelesne težine sklonija nuspojavama i akutnoj intok- sikaciji nikotinom, što u pojedinim slučajevima zahtijeva i hospitalizaciju.

Zabrana pristupa duhanskim proizvodima za maloljetnike je već normirana, ali je potrebno uvesti SNUS i nikotinske vrećice u zakon i tretirati ih kao ostale duhanske proizvode koji sadrže nikotin. Na taj način će zabrana pristupa za maloljetne osobe biti proširena i na ove proizvode, što će dovesti do kontroliranja prodaje.

Više informacija o ovoj temi pronađite na:
www.fes.ba

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG